ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԴ Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 11, 1911 ԹԻ 10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՐԻԶՈՆ. Մեծ Բրիտանիոյ Խորհրդարանի օրինագիծը, Շաւարքարի խնդիրը։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ. Պրակտ եւ բացասական առաքինութիւնները։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ. Մեծ հեղինակներու խօսքերը կրօնքի վրայ։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ. Ո՞ր գիրքը, ինչ իր պաշտպանն էր։

ԳԻՏԱԿԱՆ. Գիտական միտքը անմահութեան գաղափարին հանդէպ։

ԸՆԹԱՑԻԿ ՆԻՒԹԵՐ. «Խնայողական Մնտուկ»ները։

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. Լոնկֆէլօ, սիրոյ, կեանքի եւ գործի մարգարէն։

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ. Կանոնագիրը Տաճկաստանի Ընդհանուր Աւետարանչ. Միութեան, Հայրենիքի տեսարանները, Պոսթընէ, Միաց. Իտալիոյ 50 տարին։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՈՐԻՋՈՆԸ

ՄԵԾ ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ. *Իբր երկու չաբաթ առաջ (Փետր. 21ին) Վարչապետ Մր. Ասքուիթ Երեսփ. Ժողովին ներկայացուց Խորհրդարանի*

*երկու ժողովներուն յարաբերութիւնը կանոնաւորելու նպատակով պատրաստուած օրինագիծը, որ ճշդիւ նման է նախորդ խորհրդարանին ներկայացուած ծրագրին և որու գլխաւոր կէտերն են հետեւեալները. 1. Ելեւմտական ամէն օրէնդրութիւն Երեսփ. Ժողովին պիտի պատկանի։ 2. Ուրիշ կարգի օրէնդրութեան գալով, երբ օրինագիծ մը Երեսփ. Ժողովէն քուէարկուի և Լորտերու Ժողովէն մերժուի, դարձեալ պիտի ներկայացուի Երեսփ. Ժողովին և եթէ նոյն ժողովը երեք նստաշրջանի մէջ յաջորդաբար քուէարկէ զայն, առանց քուէարկութեան թուականէն հաշուելով երկու տարի յետոյ օրէնք պիտի ըլլայ հակառակ Լորտերու ընդդիմութեան։ Այս կը սահմանափակէ Լորտերու իրաւասութիւնը և կ'ընէ զայն իշխանութիւն մը օրինագիծերը առկախելու և ոչ թէ բացարձակապէս մերժելու։ 3. Խորհրդարանական շրջանը եօթնամեայէ հինգամեայի պիտի վերածուի։ Կառավարութիւնն այս օրինագիծը կը յանձնարարէ սա պատճառով որ Լորտերու Ժողովը ժառանգական մարմին է և ոչ ընտրական, և չներկայացներ ժողովրդին կամքը։ Գրեթէ ամբողջովին պահպանողական է և ուստի, երբ պահպանողական կուսակցութիւնն ըլլայ իշխանութեան գլուխ, կը հաւանի անոր բոլոր տնօրինութիւններուն, սակայն կը մերժէ ամէն զուտ ազատական տնօրինութիւններ, առանց կարեւորութիւն ընծայելու ստուար մեծամասնութեան որով իշխանութիւն ստանձնեն Ազատականները։ Պահպանողականները կը պնդեն թէ առաջին քայլն ըլլալու է Լորտերու Ժողովը բարեկարգել և ոչ թէ անոր իրաւասութիւնը սահմանափակել։ Եւ Լորտ Էլենստաուն այդ ժողովին կազմը փոփոխող ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ Լորտերուն։ Սակայն գրեթէ ստոյգ է որ այդ ծրագիրը ժառանգականութեան սկզբունքը պիտի պահպանէ անդամներուն գէթ մէկ մասին համար։ Ազատականները պիտի հակառակին ատոր, և պիտի պընդեն որ ժառանգականութեան սկզբունքը ամբողջովին ջնջուի, ինչպէս ջնջուած է արդէն Ֆրանսական և Ամերիկեան Միացեալ Նահանգներուն մէջ։ Կառավարութեան նպատակն է Լորտերու Ժողովին բարեփոխման գործը ժամանակ մը, թերեւս մին-չեւ երկու տարի, յետաձգել։ Ընդդիմադիրները կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը ընտրողներու լման մեծամասնութիւն մը չունի այս քաղաքականութեան յաւտագով։ Իրլանտացիները, կ'ըսեն, կառավարութեան այժ կու տան, ոչ թէ Լորտերու Ժողովին բարեկարգման կարեւորութիւն ընծայելով, այլ ինքնօրինութեան բաղձալով և դիտնալով թէ Լորտերու Ժողովը է ասոր գլխաւոր արգելքը։ Գործաւորական կուսակցութիւնն ալ փափաքող չէ Լորտերու Ժողովին բարեկարգման, այլ համաձակօրէն կ'ըսէ թէ իր փափաքն է որ բնաջինջ ըլլայ այն և Խորհրդարանը մէկ ժողով ունենայ միայն։ Պայքարը որ սկսած է՝ դժնդակ պիտի ըլլայ և ելքին կ'սպասուի խորին անձկութեամբ։ Ահաւասիկ քաղուած մը Մր. Ասքուիթի ճառէն, որով ներկայացուց օրինագիծը.

«Դէպի ետ պիտի երթամ 15 տարի միայն, թէեւ կըրնայի աւելի չատ ալ երթալ, եթէ ժամանակս և պատեհութիւնս թոյլ տային։ Անոնք 1895է 1905 երկարող տասնամեակը, երբ իշխանութեան գլուխն էին Պահպանողականները։ Սահմանագրական խնդիրը կոտ կը քննուար այն ժամանակ։ Ինչո՞ւ։ Վասն զի միակ ժողովի մը անխափան իշխանութեան տակ կ'ապրէինք։ Ապա եկաւ 1906—1909ի ազատական կառավարութեան քառամեակը։ Քաղաքական հակաճառութեան հասարակ տեղիքներէն և ընկալեալ հասարակ տեղիքներէն մին կը յայտնեմ լոկ, երբ ըսեմ թէ այդ տարիներուն մէջ ի բաց առեալ քանի մը պարագաներ, երբ Լորտ Լէնստաուն իսկ բաւական եւ յիշատակելի ոճով պայքարը նպաստաւոր դեռնի վրայ չէր դնուեր երկրորդ ժողովին համար, Լորտերու ժողովը ուժգնապէս ընդդիմացաւ ու յաջողեցաւ ձախողուածի մատնել վիճաբանեալ գլխաւոր այն տնօրինութիւնները, որոնք Երեսփ. Ժողովի տարեգրութիւններուն մէջ ծանօթ ստուարագոյն մեծամասնութիւններով քուէարկուած էին։ Այս բնթացքին ծայրագոյն սահմանն հասան Լորտերը 1909ի աշնան նստաշրջանին մէջ, երբ մերժեցին նոյն տարուան ելեւմտացոյցը։ Էհ, չատ յանդուգն գուշակութիւն մը չեմ համարիր —թէեւ չեմ սիրեր րոպէ մը իսկ քաղաքական գուշակի վերարկու կրել — ըսել թէ պատմութեան վճիռը պիտի հաւաստէ ժամանակակից ամենալուրջ դիտողներուն թէ 1909ին Լորտերու Ժողովին կողմէ ելեւմտացոյցին մերժումը քաղաքական ամէնէն տխմար գործն էր որ երբեք կատարուած է։ Ձեմ կարծեր թէ երբեք կը չափազանցեմ, եթէ ըսեմ թէ այն մահացու օրը, մահացու՝ Լորտերու Ժողովին և ոչ ոեւէ ուրիշի համար, 1909 Նոյ. 30րդ օրը, քաղաքական անձնասպանութիւն գործեց Լորտերու Ժողովը։ Սակայն, տէր նախագահ, դա-

տապարտեալ հաստատութիւններ կրնան երկար ժամանակ տեւել դատապարտեալ մարդոց նման, և ցորչափ գործեն ու տեւեն անկախանդ ու անխափան, կրնան անհուն չարիք հասցնել։ Ոչ ոք կ'առարկէ, ես չեմ առարկեր անշուշտ, երկրորդ ժողով մը չունենալ այս երկրին մէջ։ Բաւական տառապած ենք արդէն միակ ժողովով մը գործող կառավարութեան չարիքներէն։ Ինչպէս կը յայտնէ օրինագծիս յառաջաբանը, մենք կ'ըսենք թէ երկրորդ ժողով մը հարկ է և թէ այն ըլլալու է, անշնման Լորտերու ժողովին, ժողովրդական կառուցի վրայ հիմնուած և ոչ ժառանգական սկզբունքի։ Մենք կը կարծենք, դոնէ ես կը կարծեմ, թէ առկախազ մերժումի իրաւասութիւնը զոր այս օրինագիծը կու տայ Լորտերու ժողովին՝ մէկ կուսակցութեան դէմ պիտի չգործադրուի և թէ ի վերջոյ խոհեմութիւն պիտի չըլլայ տալ զայն այժմեանին նման Լորտերու ժողովի մը։ Սակայն այս չէ այժմ մեր նկատողութեան անմիջական առարկան։ Սա է խնդիրը. Պէ՞տք է որ դեռ սպասենք ազատելու համար անտանելի և նոյն իսկ վտանգաւոր կացութենէ մը, որ անմիջական արդիւնքն է Լորտերու ժողովին 1906 1909ի ընթացքին և որ ոչ միայն օրէնսդրութիւնը, այլև գեւեմտացոյցը, նշանակ կ'ընէ կուսակցականութեան ամենառարոյ ոգիով մը առաւելապէս վառուած անպատասխանատու և անլուծելի հեղինակութեան մը։ Պէ՞տք է որ, կը կըրկնեմ, սպասենք մինչեւ որ երկարաձեւ ու տաժանելի գործողութեամբ մը երեւան բերենք նոր երկրորդ ժողով մը իր վեճութեամբ ու կազմով այն յատկութիւններն ունեցող, որոնք անհրաժեշտ են այսպիսի ժողովի մը յատուկ պաշտօնները անկողմնակալօրէն ու արդիւնաւորապէս գործադրելու համար։ Միեւնոյն ժամանակ պէ՞տք է որ յառաջդիմական ամէն օրէնսդրութիւն, ո՛րքան ալ որոշակի բաղձացուի ու պահանջուի ժողովրդէն, կասի ու խափանի։»

ՍԱՎԱՐՔԱՐի Ազգերու նոր վէճ մը եւս լուծուեցաւ Լահէի տաճանին վճռով, այսպէս մօտեցնելով այն օրը երբ քաղաքակիրթ ազգերու ամէն վէճեր պիտի հարթուին խաղաղական միջոցներով։ Անուանական խընդիրն ըստ Թայմսի պատմութեան.

ԽՆԴԻՐԸ.

Լահէի իրաւարարութեան միջազգային տաճանը ձերբակալեալ Հնդիկ Սավարքարի խնդրին նկատմամբ Փետր. 24ին իր վճիռն արձակեց ի նպաստ Անգղիոյ և ընդդէմ Ֆրանսայի։ Խնդրին պարագաները չատ պարզ էին, և տաճանը պարզ ու կըտրուկ դիրք մը բռնեց։ Սավարքար, որու համար Անգղիոյ բարձրագոյն տաճաններուն առջեւ դատավարութիւն եղած և որոշուած տրուած էր թէ Հնդկաստանի յանձնուելու է տհինածանր ամբաստանութիւններու ենթարկուած ըլլալուն պատճառով, անցեալ Յուլիսին Անգղիացի և Հնդիկ ոստիկաններու հակողութեամբ Պոմպայ ղրկուեցաւ Մոլէօ չոգենաւով, որ իր նաւարկութեան սովորական ընթացքով Մարսիլիա հանդիպեցաւ։ Ֆրանսական իշխանութիւններու լուր տրուած էր և վերջիններէն հաստատեալ սովորութիւններու համաձայն Մարսիլիա հրահանգ ղրկած էին զգուշութիւն ի գործ դնել ձերբակալեալին փախուստը դիւրացնող ձեռնարկներու դէմ։ Երբ չոգենաւը նաւահանգստին մէջ կ'սպասէր, Սավարքար թոյլտուութիւն ստացաւ լուացարան երթալու և ծակէ մը փախչելով յաջողեցաւ քարափ ելլել։ Անմիջապէս աղմուկ աղաղակ եղաւ, մարդը ձերբակալուեցաւ և նաւ բերուեցաւ Ֆրանսացի ոստիկանի մը ձեռամբ, որու երկու Հնդիկ ոստիկաններ կը միանային քաղաքին վրայ։ Դէպքը այն միջոցին ուշադրութիւն չգրաւեց։ Նաւուն Ատէնէ դէպ ի Պոմպայ մեկնելէն ետեւ միայն, այսինքն աւուր ուղեւորութեան վերջին մասին մէջ, կարծես Ֆրանսական կառավարութիւնը Մարսիլիոյ գործողութիւններուն կարծեցեալ անկանոնութիւններուն ուշադրութիւն դարձուց դրդմամբ Ֆրանսայի ընկերվարական լրագրներուն, որոնք սաստիկ պատասխանեցին զանոնք իբրեւ բռնաբարում ապաստանի իրաւունքներու։ Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանատունը հրահանգ ստացաւ Արտաքին գործոց նախարարութեան մօտ բողոքելու, և քիչ յետոյ Ֆրանսայի կողմէ պաշտօնապէս պահանջուեցաւ ետ տալ զՍավարքար սա պատճառաբանութեամբ թէ Ֆրանսական հողի վրայ անոր վերստին ձերբակալումը միջազգային օրէնքի ընկալեալ կանոններուն անհամաձայն պայմաններու տակ տեղի ունեցած էր։ Սակայն այդ միջոցին Սավարքար Հնդիկ դատական իշխանութիւններուն յանձնուած էր և բաւական թղթակցութենէ ետեւ, որով հաստատուեցաւ թէ Սավարքար սա պատճառաբանութեամբ թէ Ֆրանսական հողի վրայ անոր վերստին ձերբակալումը միջազգային օրէնքի ընկալեալ կանոններուն անհամաձայն պայմաններու տակ տեղի ունեցած էր։ Սակայն այդ միջոցին Սավարքար Հնդիկ դատական իշխանութիւններուն յանձնուած էր և բաւական թղթակցութենէ ետեւ, որով հաստատուեցաւ

Ատեանն իր վճիռը հիմնեց, համառօտիւ, սա նկատողութիւններուն վրայ. Նախ թէ ակներեւ է որ նենգութեան և բռնի ոյժի դիմում չէ եղած մէկը ձերբակալելու համար օտար հողի վրայ, ոչ ալ բռնաբարում Ֆրանսայի վերապետական իրաւունքներու, այլ ամէն ոք չարժած է պարզմտութեամբ և առանց ապօրինաւոր գործ մը կատարելու մտածման։ Երկրորդ մինչեւ նաւուն Մարսիլիայէ մեկնումը՝ ձերբակալող Ֆրանսացի ոստիկանը իր պետէն չյանդիմանուեցաւ, բնականապէս Անգղիացի ոստիկանը պիտի հաւատար թէ հրահանգի համաձայն գործեց ան։ Երրորդ միջազգային օրէնքի մէջ կանոն մը չկայ, որու համաձայն տէրութիւն մը պարտաւոր ըլլայ իր հսկողութեան տակ գտնուող ձերբակալեալ մը յանձնել՝ զայն բռնող ու յանձնող օտար պաշտօնէի մը կողմէ գործուած սխալին պատճառով։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Ս. Գ.

Ի՞նչ բան բարի կ'ընէ մարդ մը։ Բարի՛ է այն մարդը որ չատեր, չգողնար կամ ուրիշ մոլութիւն մը չգործեր։ Առաքինութեան վրայ մեր ամենաբարձր գաղափարը մոլութեան չգոյութիւնն է սոսկ։ Եթէ հաստատական է այս հարցումներուն պատասխանը, պիտի ըսեմ թէ ի՛նչ բանի կը նմանի այդ։ Ծծակով մեծցած մանկիկ մը կու լայ կաթի համար։ Մայրը կը բերէ սրուակ մը որու մէջ թունաւոր կամ անմաքուր և կամ տղուն մարսողութեան վնասող բան մը չկայ։ Բացարձակապէս մաքուր և դատարկ է։ Աւելի լաւ է մանկան բան մը չտալ քան թէ թոյն տալ։ Սակայն կատարե՞ց մայրն իր պարտականութիւնը։ Տարազատ գործ մը իր պաշտօնէին ճամբորդել կու տայ գործի պատճառով, և երբ պաշտօնեան ճամբու ծախք կ'ուզէ, անոր քսակ մը կու տայ որու մէջ կեղծ դրամ կամ թղթադրամ մը իսկ չկայ։ Դատարկ է քսակը։ Լաւ է պաշտօնեան պաշտպանել կեղծ դրամի պատճառով բանտարկուելու վտանգէն, բայց ատով պիտի չգոհանայ ան։ Քսակն ու ծծակը միանգամայն բացասական առաքինութիւն ունին։ Մանկան ու պաշտօնէին արդար պահանջը դրական բանի մը համար է։

Ձենք ըսեր թէ բացասական առաքինութիւնները արժէք չունին։ Տանտաբանեային տասը պատուէրներէն հինգերորդը միայն կը դնէ մեր առջեւ դրական պարտականութիւն մը։ Չորրորդը կ'սկսի դրական ձեւով, բայց Շաբաթը սուրբ պահելու սահմանը կու տայ ըսելով թէ այն օրը ի՛նչ բան ընելու չենք։ Բոլոր միւսները այսինչ մասնաւոր մեղքերու դէմ արդելական պատուէր են։ Եւ չատ անգամ մեծ մխիթարութիւն է դիտնալ թէ մէկը բացասական առաքինութեան տէր է։ Օրինակի համար մէկը որ չատեր։ Ընկերային չրջանակներ կան ուր այսպիսի յատկութիւն մը կը զատէ մարդս բոլոր իր ընկերներէն։ Այսպիսի մէկուն հանդէպ չէք պարտաւորիր մտածել թէ արդեօք իր չահուն համաձայն պիտի ըլա՛յ ճչմարիտն ըսել։ Հարկ չըլլար վկայութիւն փնտռելու թէ արդեօք ձեռնաս վկա՛յ է, վասն զի ճչմարտասէս է։ Եթէ վաճառական է և կ'ըսէ թէ իր ապրանքը տասնապիկ նստաւ իրեն, կը հաւատաք անոր։ Արդարեւ, որչափ չատ խորհինք, այնչափ չատ կ'ըմբռնենք թէ ի՛նչ մեծ օրհնութիւն պիտի ըլլար, եթէ ամէն մարդիկ չատելու բացասական առաքինութիւնն ունենային։ Այն ժամանակ պիտի աղատէինք գնումներու պահուն սակարկելու անհաճոյ հարկէն։ Նոյնպէս կրնայ ըսուիլ վեցերորդ պատուէրով ցոյց տրուած պարտականութեան նկատմամբ։ Քանի մը օր առաջ երեկոյեան հիւր մը առանց զգալու բաց թողուց մեր դուռը՝ մեկնելու պահուն։ Այդ կ'ընծայէր անցորդ գողի մը լաւ պատեհութիւն՝ ներս մտնելու և արգելուելէ առաջ գէթ բակէն վերցնելու հոն գտնուած վերարկուները, հովանոցները և ուրիշ բաներ։ Բարեբախտաբար տունէն հիւր գացած ուրիշ մէկը քիչ յետոյ վերադառնալով գոցեց բաց դուռը։ Սակայն ի՞նչ ընէս պիտի ըլլար դրան բաց մնալէն, եթէ ամէն ոք չգողնալու առաքինութիւնն ունենար։

Կրնայինք բոլոր պատուիրաններն ալ այս նոյն կերպով ի նկատ առնել։ Երիտասարդը որ ոչ միայն գործով մաքուր է, այլ խօսակցութեան ու խորհրդի մէջ ալ անմաքրութենէ զերծ կը պահէ ինքզինք, մարդը որ ոչ միայն սպանութիւն չգործեր, այլ իր սրտին մէջ ալ մարդասպանական ատելութիւն չտածեր, և խեղճ գործաւորը որ ամէն օր իր հարուստ դրացիին գեղեցիկ տան քովէն կ'անցնի առանց թոյլ տալու որ իր սրտին մէջ նախանձու կամ ցանկութեան ոեւէ զգացում ծագի, ամէնն ալ հիանալի բան մը ունին իրենց վրայ։ Բացասական առաքինութիւնները չատ կարեւորութիւն ունին աչխարհի վրայ։ Ամերիկա գաղթողներէն ոմանք կ'ընդունուին, ոմանք կը մերժուին։ Պատճառ։ Ընդունուողները վարակեալ հիւանդութիւն չունին, իրենց երկրին մէջ ոճիր գործած չեն և անհաւանական է որ հանրութեան բեռ ըլլան աղքատութեան պատճառով։ Բացասական առաքինու-

նութիւն ունին և ասոնք միայն կը պահանջուին։

Այսպիսի առաքինութիւններու յարգը պզտիկցնելէ զգուշանալ կ'ուզենք։ Սակայն բաւական չեն ասոնք։ Բաւական չեն կեանքի հասարակ յարաբերութիւններու մէջ։ Մարդ լիովին գոհ չըլլար, երբ սպասուհին որու ամսական կու տայ՝ այսինչ թերութիւններէն ազատ է։ Օրինակի համար պնակ չկոտրեր, կերակուրը չայրեր, կերակուր կամ վառելանիւթ չվատներ, չգողնար։ Ասոնք չատ աղէկ բաներ են, բայց ասոնցմէ զատ գրական յատկութիւններ կը պահանջէ մարդը։ Ինք գրամ կը վճարէ աշխատութեան մէջ ժրութեան, ճարտարութեան և արդիւնաւորութեան համար, վարքի մէջ հնազանդութեան ու քաղաքավարութեան համար, և կը պահանջէ ասոնք։ Կառավարութիւն մը իր հպատակներէն բացասական առաքինութիւններէ աւելի բան կը պահանջէ։ Անոնք իրենց հպատակային պարտքերուն մէկ մասը միայն կը կատարեն, երբ ոչ կ'ապստամբին կառավարութենէն, ոչ ալ իրենց ընկերներուն անիրաւութիւն կ'ընեն։ Անոնք պարտական են տուրք վճարել, զինուորական ծառայութիւն մատուցանել և ուրիշ կերպերով կառավարութեան ծառայել երբ ուզուի։ Նոյնպէս է նաեւ մարդկային ամէն յարաբերութիւններու մէջ։ Սրդարեւ մէկը որ քանի մը թերութիւն ունի բայց աւելի մեծ առաքինութիւններ՝ կրնայ աւելի յարգի քաղաքացի մը ըլլալ քան ուրիշ մը որ ասոկ զրօ է, թերութիւններ չունի, բայց կարեւոր յատկութիւններ ալ չունի։ Ինչ որ ճշմարիտ է ելեւմտական գործերու մէջ՝ ճշմարիտ է նաեւ նկարագրի մէջ։ Մէկը որ ոչ պարտք ունի և ոչ պահանջ՝ այնքան աղէկ չէ որքան ուրիշ մը, որ հազարաւոր ոսկի պարտական է բայց նաեւ բիւրաւոր ոսկիներու պահանջ մը ունի այնպիսիներու վրայ որոնք գլխովին վստահելի մարդիկ են։ Նկարագրի նկատմամբ ալ խնդիրը միշտ երկու կողմերու տարբերութենէն կախեալ է։ Անթերի մարդ չկայ բնաւ, այսինքն մէկը՝ որ պարտքի կողմ մը չունենայ իր նկարագրի հաշուին մէջ։ Խնդիրը սա չէ լոկ թէ ո՛րքան մեծ է պարտքի այդ սիւնակը, այլ թէ ի՛նչ կայ պահանջին կողմը։ Վիճակը որու ցանկալ պարտիմք՝ կատարելութիւն է, ուր պարտքի սիւնակը ամբողջովին սրբուած կ'ըլլայ։ Բայց աւելի լաւ է խոշոր պահանջներու հետ ունենալ պարտքեր զորոնք կը ջանանք ջնջել քան նկարագրի բացարձակապէս պարապ հաշուեկշիռ մը։

Եւ եթէ Աստուած իր մարդկային զաւակներուն հետ այնպէս կը վարուի ինչպէս մարդիկ իրարու հետ կը վարուին, և ինչպէս բացասական նոյնպէս և դրական առաքինութիւններ կը պահանջէ, չենք կրնար գանգատիլ։ Ինք տուաւ մեզի բոլոր մեր կարողութիւնները, և իր պահանջումները չեն կատարուիր, եթէ լոկ զգուշանանք այն կարողութիւնները վնասակար կերպով գործածելէ։ Դիտեցէք Փրկչին նկարագրութիւնը դատաստանի օրուան։ Զըսեր թէ դատաւորին ձախակողմը գտնուողները բացասական առաքինութիւններ չունէին։ Որչափ կը հասկցուի անոր խօսքերէն, անոնց ոչ մին ստած, գողցած կամ սպանութիւն գործած էր։ Դրական առաքինութիւններ չունենալու պատճառով դատապարտուեցան անոնք։ Բաւական չէր անօթիներուն վնաս չընել։ Իրենց պարտքն էր կերակրել զանոնք։ Օտարականին նեղութիւն չտալով չէին կրնար տեղ մը գրաւել դատաւորին աչակողմը։ Աստուած կ'ակնկալէր որ կերակրէին անօթիները։ Առակին մէջ տրուած պատուէրը չէր «վնաս մի ընէք այդիս որթատունկերուն,» այլ «Դացէք գործեցէք այգիս մէջ։» Ինչպէս գործատնութեան մեղքեր կան, նոյնպէս զանցառութեան մեղքեր կան։ Շատեր կարծես կը մոռնան զայս, երբ կը ջանան դաղափար մը կազմել թէ իրենց հաչիւն ի՛նչպէս է Աստուծոյ «յիշատակաց գրքին» մէջ։

Մեր մտային կազմութեան մէջ ալ սկզբունք մը կայ, որ կը չեշտէ դրական առաքինութիւններու պահանջը։ Զենք կրնար մեր հոգիները դատարկութեան վիճակի մը բերել։ Ցորքան ժամանակ խորհող, զգացող և կամեցող էակներ ենք, խորհուրդ, բաղձանք և նպատակ պիտի ունենանք։ Աստոնց չարերը վանելու միակ կերպն է բարիները միայն տածել։ Այդ է մէկ պատճառը մեր Տէրոջ սա պատուէրին, «Սիրեցէք ձեր թշնամիները, օրհնեցէք ձեզ անիծողները, բարի ըրէք անոնց որ ձեզ կ'ատեն, և աղօթք ըրէք անոնց համար որ ձեզ կը չարչրկեն ու կը հալածեն։» Այսպէս կ'ընենք ոչ միայն իրենց համար, այլ և մեզի համար։ Զանոնք չատելու միակ ապահով միջոցն է սիրել զանոնք։ Անոնց վնասելու փորձութենէն ապահով կ'ըլլանք այն ժամանակ միայն երբ մեզի նպատակ կ'ընենք բարի ընել անոնց։ Երբ մեր չուբթները կը գործածենք զանոնք օրհնելու և անոնց համար աղօթելու համար, տրամադիր չենք ըլլար զանոնք անիծելու։

Շատերուս անհատական պէտքն է, եկեղեցիին ալ հասարակական պէտքն է, մանաւանդ գրական առաքինութիւններու վրայ խորհիլ։ Մեր ֆիզիքական, մտաւոր ու բարոյական զօրութեան ո՛ր մասը կը գործածենք ճշմարտութեան և իրաւունքի գա-

տին օգնելու համար՝ իր յառաջդիմութեան ընթացքին մէջ և ուրիշներու բարի ընելու համար։ Անարատ մաքրութեամբ ձեռքերով ծոյլը այնքան արժանի չէ պատուոյ օրքան ուրիշ մը որ իր ձեռքերն արատաւորած է բարեբար գործ մը կատարելով։ Եւ այսպիսի գործ մը չարատաւորեր հոգին։ Ամէնէն սպիտակ ու մաքուր հոգիներէն ոմանք անոնցն են որ, սէրէ չարժուած, համբերութեամբ կ'աշխատին վերականգնել անկեալները և մոլինները որոնց մէջ հատատած են իրենց բնակութիւնը, որպէս զի օգնեն անոնց։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԽՕՍՔԵՐԸ

ԿՐՕՆՔԻ ՎՐԱՑ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ առանց կրօնքի տեսակ մը մեռեալ-կեանք է, ջանք մը՝ հասնելու մեր Նպատակին, փոթորկալի ծովուն վրայէն, միայն մեր կորած ճամբան նկատի առնելով՝ առանց սակայն դիտելու երկնային մարմինները։ Լ. Նիֆֆել

ԿՐՕՆՔԻ տիեզերական նպատակն է մեզ Աստուծոյ նման ընել և առաջնորդել մեզ վերջապէս Անոր անխառն ուրախութեանը . . . . ԵԹԷ կրօնական գիտութիւն կոչուածը մեզ այդ նպատակին չի հասցներ՝ ան սխալ հասկցուած բան մըն է։ Ճ. Մեյմը

ՈՄԱՆՔ կը յուսան չահիլ երկինքը իրենց բարի գործերով և դատաստանքով։ Սակայն գործնական կեանքի տէր Քրիստոնեան միայն պիտի կանգնի, մինչ իր հաւատքը ծաղրող սկեպտիկը պիտի իյնայ։ Անոնք որ միայն խօսքով կը քարոզեն կրօնքը անազդեցիկ ու տխուր կեանք մը կ'ունենան։ Ով որ իր քարոզած խօսքին չի վկայեր իր նամակ-կեանքովը՝ կրօնքի տաուն և ո՛չ թէ հոգիին ծառայող մըն է։ Քոռնէյլ

ԱՆԿՐՕՆ մարդը կը նմանի փոթորկալի ծովու մը վրայ տատանող նաւի մը որ թէեւ իր մէջ ջուր առնել սկսած է՝ բայց չունի զինքը ղեկավարող կամ առաջնորդող ձեռք մը։ Մեղքը անկրօն անձի մը էութեան մէջ համարձակօրէն կը խուժէ և հոն իր դէմ պայքարող որոչ ոյժ մը չգըտնելով կը ծաւալի և կ'ախտաւորէ անոր հոգին ու ամբողջ մարմինը։ Այս տխուր պարագային այնպիսին անօգնական ու անզօր կը տարուբերի մեղայ աչխարհին այս մեծ ովկիանոսին վրայ մինչեւ որ վերջապէս նաւաբեկութիւն մը կրէ և յաղթուած իյնայ ա՛լ չկրնալու պայմանաւ։ Անկրօնը անղեկ նաւի մը կը նմանի, զուրկ է առաջնորդող ձեռքէ և ոյժէ։ Սալնըը

ԱՅՆ ամէն անձեր որոնք առանց Քրիստոնէական կրօնքի մեծ և բարի են եղած՝ մեծագոյն և աւելի բարի պիտի ըլլային անով։ ԵԹԷ մարդոց որդիներուն մէջ գտնուած են բացառութիւն կազմողներ այս կանոնէն՝ այն ատեն հին փիլիսոփաներէն Սոկրատ կրնայ իրաւունք չահիլ, քանի որ իր ամենաբարձր փառասիրութիւնն էր անյայտ երկնքի մը արժանանալ գործով և ո՛չ թէ դատաստանքով։ Քոլըճ

ԵՐԲ անկրօնը օրէ օր կ'զգայ իր ֆիզիքապէս տկարանալը, ուժին ու կորովին վատնումն ու սպառումը, երբ կը տեսնէ քայլերուն կթոտիլը և ծերանալով մահուան ահաւոր ժամուն մօտենալը, անհուն տրտմութեան և անյուսութեան մէջ կը թաղուի։ Բայց մենք ճշմարիտ Քրիստոնեաններս երբ կը տեսնենք մեր կեանքի արեւին դէպ ի մայրամուտ խոնարհիլը, ո՜հ, աւելի եւս սիրով ու հաւատքով կը փարինք Քրիստոսի ու Անոր սուրբ սիրոյն. մէկ կողմէն կը կորսնցնենք աչխարհը ու միւս կողմէն երկու ձեռքով ամուր կը բռնենք երկինքը որ զայն չահինք։ Կրօնքը ծերին ու տկարին ցուպն ու գաւազանն է։

Ով որ իր ձեռքը կրօնքի մաճին վրայ կը դնէ՝ բայց դէպ ի ետ կը նայի, զԱստուած ծաղրող կ'ըլլայ։ Վարձատրութեան պարգեւը միայն անոնց համար է որ կը գործեն և գործը նպատակին կը ծառայեցնեն՝ զայն վախճանին հասցնելով։ Ով Քրիստոնեաներ, դուք պէտք ունիք համբերութեան որ Աստուծոյ կամքը կատարելէ ետք կարենաք ընդունիլ խոստումը։ Մի ակնկալէք պսակ ժառանգել՝ եթէ չէք պատերազմիր և ոչ ալ կրնաք մրցանակ չահիլ՝ եթէ ասպարէզին մէջ յառաջ չէք նետուիր։ Ճ. Սրէնոյլ

ԱՄԲՈՂՋ չարաթը անձիդ ու կիրքիդ կը ծառայեցնես՝ բայց երբ կիրակին կու գայ կրօնական պաշտամունքի կ'երթաս պարտականութիւն կատարած ըլլալու համար։ Քու այս ընթացքդ փարիսեցիական է, խեղճ հոգի։ Ոմանք կը կարծեն թէ կիրակին սպունգ մըն է որով կըրնան սրբել չաբթուան մէջ իրենց գործած մեղքերը։ Աստուծոյ խորանը կը կանգնի կիրակիէ կիրակի և եօթներորդ օրը միայն հանգիստի յատուկ ըլլալով չաբթուան ամբողջ օրերը սրբութեամբ անցնելու ենք և ոչ թէ միայն կիրակին։ Պէնըը

ՂԱՒՆԻ դարերուն մէջ եթէ մէկը մերժէր երթալ պատերազմի կամ խոյս տար կռիւի դաշտէն և կամ ցոյց չտար իր քաջութիւնը խոյս տալով իր պարտականութենէն, հասարակական երկերպագութեան արտօնութենէն կը զրկուէր և կ'ար-

գելուէը ժողովի ներկայանալէ ։ Նոյն իսկ հեթանոսութիւնը կ'արգելէ իր հետեւողները իր ուրախութիւններուն և արտօնութեանց մասնակցելէ երբ անոնք գործի ու նեղութեան մէջ բաժին չեն ուզեր ունենալ ։ Եթէ մեր երկնաւոր Հայրը նուազ ողորմած ըլլար, չատ մը անուանական Քրիստոնեաներ պիտի մերժէր կրօնքի առանձնաշնորհումներէն քանի որ անանկները չեն ուրանար իրենց անձերը կամ խաչը չեն հաներ իրենց կիրքերը և չեն փութար ծառայութեան երբ պէտք կայ ։

«Մեծ տարբերութիւն կայ քու և իմ կրօնքիս մէջտեղ,» ըսաւ Քրիստոնեայ տիկին մը իր մէկ բարեկամին, որուն հոգեկան վիճակովը երկար ժամանակէ ի վեր կը հետաքրքրուէր։ «Այդ ինչպէս կ'ըլլայ,» հարցուց մարդը իր բարեկամուհիին, «խընդրեմ, հաճեցէք բացատրել ։» «Քու կրօնքդ,» ըսաւ տիկինը, «իր մէջ միայն երկու դիր ունի, իսկ իմս չորս ։» կ'երեւի թէ այս պարոնը Քրիստոնեաներու այն ստուար դասակարգին կը պատկանէր որ երկինքը ժառանգել կը կարծեն իրենց գործերով, ձեւերու և արարողութեանց ուշադրութիւն տալով, վերջապէս գրին և ոչ թէ հոգիին ծառայելով։ Պօղոս առաքեալ եբր. Թ. գլխուն մէջ «մեռած գործեր» կը կոչէ զանոնք ։ Պարոնը չհակացաւ Քրիստոնեայ տիկնոջ «երկու» և «չորս» գրերուն նշանակութիւնը և բացատրութիւն խնդրեց ։ «Քու կրօնդ,» ըսաւ տիկինը, «d-o, do է, ընել, իսկ իմս d-o-n-e done է, եղած, կատարուած ։» Ահա այս էր կարճ խօսակցութիւնը՝ որ տեղի ունեցաւ անոնց մէջեւ։ Տիկինը մեկնեցաւ, բայց իր խօսքերը մնացին և ազդեցին իր բարեկամին հոգիին վրայ և յօժարակամ գործելու՝ բայց կատարուած փրկութեան ապաւինելու խորհուրդը ամբողջապէս գրաւեց անոր ուշադրութիւնը։ Ընելը մէկ բան է, իսկ եղածը, կատարուածը, բոլորովին տարբեր է։ Առաջինը օրինական է, իսկ երկրորդը Քրիստոնէական ։ Քիչ ետքը երբ պարոնը կրկին պատահեցաւ իր բարեկամուհիին, ըսաւ, «Լաւ, հիմակ կրնամ ըսել թէ իմ կրօնքս ալ քու կինիդ պէս չորս դիր ունի. եղած, կատարուած է ։» Ան սորված էր իր մեռեալ գործերը մէկ կողմ դնել և ապաւինիլ միայն Յիսուսի կատարած փրկութեան ։

Թարգմ. ԱՐՇԱԿ Կ. ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՈՐ ԳԻՐՔԸ

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՖՐԱՆՔԼԻՆԻ մասին կը պատմուի թէ իր Փարիզ բնակած ժամանակը, ազնուականներու երեկոյթի մը հրաւիրուած ըլլալով՝ իր մէկ ողջամիտ և քաջ չարժումով մեծ տպաւորութիւն մը յառաջ բերաւ։ Այդ իրիկուն հաւաքոյթին մասնակցողներ կարծիքներու ազատ փոխանակութիւն մը կ'ընէին։ Խօսակցութեան նիւթը Քրիստոնէութեան չուրջը կը դառնար։ Եկեղեցին մէյտ կը ծաղրուէր և Սբ. Գիրքը անխնայ խօսատութիւնով մը կը քննադատուէր։ Իրենց հեգնական դիտողութիւններուն մէջ այնչափ առաջ գացին որ ազնուականներէն մէկը րոպէի մը համար ամէնուն ուշադրութիւնը իր վրայ դարձուց՝ բարձրաձայն յայտարարելով թէ Սբ. Գիրքը միայն կատր մը պատմութիւն էր և ամբողջովին զուրկ դրական արժանիքէ։

Թէեւ ներկայ Ֆրանսացիներու բոլորը այս վճռին համար ի նչան հաւանութեան գլուխնին չարժեցին, բայց Ֆրանքլին հաւանութեան որեւէ նչան չըրաւ։ Եւ որովհետեւ ան ժամանակին սիրուած դէմքերէն մէկն էր, անոր ընկերները անկէ պզտիկ յանդիմանութիւն մը իսկ չէին կրնար տանիլ, ու այս պատճառով ամէնը մէկէն անոր դաղափարը հարցուցին ։ Ֆրանքլին յայտնեց թէ անոնց յարմար պատասխան մը տալու համար հազիւ պատրաստ էր, քանի որ իր միտքը յափշտակուած էր արժանիքովը գիրքի մը զոր դեռ նոր ձեռք անցուցած էր գրատուններէն մէկէն, և քանի որ իրենք Սբ. Գիրքի գրական արժէքին ակնարկեցին՝ կը կարծէր թէ իրենց համար հետաքրքրական պիտի ըլլար այդ հին հատորով բաղդատել այս նոր գիրքին արժէքը ։ Բոլորն ալ հետաքրքրութիւնով կը սպասէին որ Ֆրանքլին նոր գիրքէն կտոր մը կարդար։ Ան չատ լուրջ կերպով գիրքը հանեց դրպանէն և ոտանաւոր մը կարդաց անոնց յստակ առոգանութիւնով մը ։ Ոտանաւորը խոր տպաւորութիւն մը թողուց։ Հիացող ունկնդիրներ իրենց լսած ամենալաւ կտորը ըլլալ յայտարարեցին այդ ոտանաւորը։ «Շատ գեղեցիկ է,» ըսաւ մէկը։ «Վսեմ է,» այս էր միաբան դաղափարը։ Բոլորն ալ փափաք յայտնեցին նոր գիրքին անունը դիտնալու և թէ կարդացուած մասը գեղեցիկ նմոյշ մըն էր անոր բովանդակութենէն։

«Հարկաւ, պարոններ,» ըսաւ գիտունը, իր յաղթանակին համար ժպտելով, «իմ գիրքս այսպիսի կտորներով լեցուն է։ Բայց այն ուրիշ գիրք մը չէ, այլ միայն ձեր անպէտ կարծած Սբ. Գիրքը, և ես ձեզի Ամբակում մարգարէին աղօթքը միայն կարդացի։»

ԻՆՔ ԻՐ ՊԱՇՏՊԱՆՆ ԷՐ

ՏԱՐԲԵՐ տեսակ գործեր յաջող կերպով կատարելու կարողութիւնը ծոյլ օրերու դէմ չատ աղէկ նախազգուշութիւն մըն է։ Երբ Բենիամին Ֆրանքլին Ֆրանսայի մէջ Նորահաստատ Ամերիկեան գաղութներու ներկայացուցիչն էր՝ ան թեթեւաբարոյ և պճնամոլ Ֆրանսացի աղնուական երիտասարդի մը կողմէ ծաղրուեցաւ իր զգեստներուն պարզութեան համար։ Ազնուականը, որ ադամանդեայ փառաւոր զարդեր ունէր և անդուս հագած էր, գործնականապէս ըսել կ'ուզէր «Աղքա՛ծ Ղազարոս, կարծես ինքզինքը հոգալու դրամ չունի։» Ֆրանքլին հանդարտ կերպով մը հարցուց, «Եթէ դուք ձեր այս չատ դեղեցիկ զգեստով անքնակ ու անապատ կղզի մը ձգուէիք, ի՞նչ կրնայիք ընել հոն։» «Տէր, ողորմեա,» պատասխանեց ազնուականը, «պիտի մեռնէի։» «Շատ աղէկ,» ըսաւ Ֆրանքլին, «ես իմ տղայութենէս ի վեր միշտ աշխատած եմ սորվելու թէ ի՞նչպէս կրնամ ընել գործեր՝ որոնք ազատեն զիս նեղութեանս ատեն և միշտ զբաղում հայթայթեն ինծի։ Ես հիմա իմ մատներուս ծայրը ինչ արհեստ ունիմ, և ատոնց մէ առ նուազն երեքը պիտի կրնային ինծի օգտակար ըլլալ անապատ կղզիի մը մէջ։ Առանց չարամըտութեան, պարոն, ես արհեստս ու զբաղումը ձեր զգեստէն նախընտրելի կը գտնեմ։»

Կուչտ ու կուռ ծիծաղէ մը հաքը, որուն ազնուականը ինք ալ մասնակցեցաւ, Ֆրանսացին նեղողութիւն խնդրեց անկեղծ Ամերիկացիէն՝ խոստովանելով իր կոչտութիւնը և անոր ջերմ բարեկամ մը եղաւ, երբ ուրիշ առիթներով ալ խօսելու պատեհութիւնը ունեցան այն դատին վրայ, զոր Ֆրանքլին կը փաստաբանէր։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Մ. Մ[illegible]ան

(Ընդհ. Տեսուչ Մխ. Ընկ. Կարող Շրջանակի Վարժարանաց)

Ընդհանուր կարծիք մը կը տիրէ մեր զարգացեալ երիտասարդութեան մէջ թէ բնական գիտութիւնք չեն ընդունիր թէ անսխալ գոյութիւն մը կայ մարդուս մէջ որ անմահ է, թէ ուղեղի բջիջներուն գործունէութիւններէն կը բղխին մտային բոլոր երեւոյթներն կամ հոգեկան յայտնութիւնները և թէ ուղեղի քայքայմամբ ու կազմալուծմամբ կը լուծուի կ'անհետանայ ինչ որ միտք կամ հոգի կը կոչենք՝ ինչպէս կը ջնջուին մարդուս մէջ բնական գործունէութիւնները՝ իրենց համապատասխան գործարաններու կազմալուծմամբ։ Արդարեւ, քիչեր կը գտնուին մեր մտաւորականներու դասակարգին մէջ որ անկեղծօրէն ու խորապէս հաւատան մարդկային հոգւոյն անմահութեանը։

Արդարեւ, տասնեւիններորդ դարու մէջ գիտական գիտութեանց անհամեմատ յառաջդիմութիւնները մեծապէս ակարացուցին անմահութեան մասին մարդկութեան մէջ տիրող հաւատքը, բայց նոյն այդ դարու վերջի քառորդին մէջ տեղի ունեցող հոգեբանական նշանակալից յայտնութիւններ եկան ցրուել հոգւոյ գոյութեան ու անմահութեան մասին գիտական աշխարհի մէջ տիրող տարակոյսներն և աւելի բանաւոր համոզումներ տալ աշխարհի՝ հոգւոյ գոյութեան և անմահութեան իրականութեան մասին քան որ տրուած է քաղաքակրթութեան որեւէ նախընթաց շրջանի մէջ։

Հոգեբանական խուզարկութեանց յայտնած այս կարգի ճշմարտութիւններն, սակայն, չեն կրցած տակաւին թափանցել ժողովրդական մտայնութեան մէջ և հոգեբանութեան անհմուտ անձեր կը չարունակեն տակաւին իրենց սկեպտիկ դիրքը հոգւոյ գոյութեան և անմահութեան իրականութեանը հանդէպ։

Մտաւորականներու այս սկեպտիկ դասակարգին դաղափարներն չատակօրէն ու անվերապահօրէն արտայայտուց աշխարհահռչակ հնարիչն Էդիսըն՝ Հանդէսի մը թղթակցին չնորհած իր մէկ տեսակցութեանը մէջ, ուր բացարձակապէս ուրացաւ անմահ հոգւոյ մը գոյութիւնը մարդ էակին մէջ։

Երբ մտաղ կարես ու արիւն հոսի անկէ, բջիջներ կը կորսնցնես ասով։ Բջիջներու այս կորուստը՝ ծայրայեղ պարագայից մէջ մահ կը պատճառէ։ Մենք բջիջներէ միայն կազմուած ենք, մարդուս մէջ տեղի ունեցող լոյոր երեւոյթներն, մտային կամ բնախօսական, բջիջային գործունէութեանց արդիւնք են միայն։ Անհատ ըսուած միութիւն մը չկայ մեր մէջ, բիւրաւոր բջիջներու հաւաքոյթ մըն է լոկ մարդկային մարմինը ու բջիջային գործունէութեանց արդիւնք մըն է մարդկային ամբողջ կեանքը։ Կը քայքայուին մարմինը բաղկացնող այս անթիւ բջիջներ, կը դադրի անոնց գործակցութիւնը, և ահա կը քայքային նաեւ մարդկային կեանքը ձեւացնող բնախօսական ու մտային գործունէութիւններ ու կը դադրի գոյութիւն ունենալէ ինչ որ հոգի կը կոչենք։ Ոչ. վերոգրեալներն անդին գոյութիւն ունենալու այս խօսքերն անհիմն են ու սխալ։ Մարդուս ապրելու տենչանքն և իրեւ անհատ գոյութենէ ջնջուելու սոսկումն են որ

մարդկային սեռին մէջ արմատացուցած են անմահութեան գաղափարը։ Ահա Մր. Էմիսընի դիրքը հոգւոյ գոյութեան ու անմահութեան գաղափարին հանդէպ։

Իր նշանաւոր գիւտերէն օրինակ առնելով, հետեւեալ լուսաբանութեամբ իր միտքը բացատրեց Էմիսըն։ Աւելի պատճառ մը չկայ հաւատալու համար թէ մարդկային ուղեղը անմահ պիտի ըլլայ քան հաւատալու թէ իմ հնարած ֆոնոկրաֆէ գլաններէս մին պիտի ըլլայ անմահ։ Ֆոնոկրաֆի գլաններս արձանագրութիւններ են սոսկ ձայներու որ տպաւորուած են իրենց վրայ։ Տրուած կարգ մը պայմաններու տակ, որոնց բնոյթը այնչափ անհասկընալի է մեզ որչափ այն պայմանները որոնց տակ ուղեղը կը գործէ, այս գլաններ կը վերարտադրեն իրենց վրայ տպաւորուած ձայներն։ Այս գլաններ կը խօսին կը նուագեն և կամ կ'երգեն գրեթէ այնքան կատարելութեամբ որքան կը խօսին կամ կ'երգեն մեր լեզուներ՝ երբ չարժին ուղեղէն եկող ուժերու ազդեցութեամբ։ Սակայն ոչ ոք կը խորհի անմահ հռչակել ֆոնոկրաֆի այս գլանները։ Ինչո՞ւ, ուրեմն, անմահութիւն վերագրենք մարդկային ուղեղին մեքենական կազմին և կամ զայն չարժող ուժին։ Որովհետեւ այս ուժին ինչ ըլլալը չե՞նք գիտեր։ Բայց այսպիսի տրամաբանութեամբ մը ինչո՞ւ անմահ չկոչել նաեւ ելեկտրականութիւնը։

Անմահութեան գաղափարին բանաւոր ըլլալն կամ չըլլալը վճռող հեղինակութիւններն, սակայն, ո՛չ հնարիչներն են ո՛չ բնագիտական կամ մաթեմաթիքական գիտութեանց ներկայացուցիչները, այլ այն գիտութիւնները որ մարդուս հոգեկան կեանքի յայտնութեանց միջնորդներն կ'ուսումնասիրեն, այսինքն չղաբաններն, մտային խանգարումներն հետազօտող ախտաբաններ և հոգեբաններ։

Մասնագէտ չղաբաններէն Տր. Ուիլեըմ Թոմսըն, որ «Ուղեղ և Անձնականութիւն» անուն իր քանի մը տարի առաջ հրատարակած մէկ գրքովը ծանօթ է գիտական աչխարհին, անհերքելի ապացոյցներով չրեց Էմիսընի յայտնած տեսութիւններն։ Նոյն այն թերթի թղթակիցը, որ Էմիսընի տեսութիւններն գրի առած էր, դիմեց Տր. Թոմսընի իբր հեղինակաւոր մանագէտի մը որ իր կարծիքն յայտնէ այս մասին։

Տ. Թոմսըն իր համոզումն յայտնեց թէ անմահութեան չհաւատացողները, եթէ մտային ախտաւորներ չեն, անբնականն անձեր են առ նուազն։ Գիտական հիմք չունի Մր. Էմիսընի տեսութիւնը, ըսաւ ան։ Գիտութեան այսինչ ճիւղին մէջ անոր նշանաւոր ըլլալն իրաւասութիւն չտար իրեն վճիռ արձակելու գիտութեան բոլորովին ուրիշ մէկ ճիւղին վերաբերող խնդրոց մասին։ Մարդկային ուղեղին մասին անոր յայտնած դատողութիւններէն ոմանք չատ մակերեսային են։

Տր. Թոմսըն Ուղեղաբանական հետեւեալ անվիճելի իրողութեան վրայ կը հիմնէ հոգւոյ գոյութեան և անմահութեան մասին իր կազմած հատատուն համոզումներն։

Մարդուս մէջ երկու ուղեղներ կան, ոչ թէ միակ ուղեղ մը ուր կը բնակի Բանը կամ խօսքի կարողութիւնը։ ասիկա է մարքի հետ գործակցող ուղեղն։ Միւս ուղեղը անհատնի մը ուղեղէն էական տարբերութիւն չունի բնաւ, քանի որ բացարձակապէս զուրկ է խօսքի կամ խորհուրդի կարողութենէ(*)։

Տր. Ջոն Հէլմհոլցի բարի գալուստ մաղթող յանձնախմբին առնուազեան էի, չարունակեց Տր. Թոմսըն։ Եւրոպական գիտուններուս ամենամեծն էր ան, որ այժմ մեռած է։ Աչքառանի էր Տր. Հէլմհոլց և բոլոր աչքառանի անձանց ուղեղի ձախակողմեան կիսագունդին մէջ կը գտնուի խօսքի կեդրոնը։ Երկու անգամ կաթուածահար եղաւ ան։ Առաջինը աչ կիսագունդին վրայ իջաւ ու չվնասեց անոր բանաւոր կեանքին, ոչ իսկ խօսելու կարողութեան։ Երկրորդը ձախ կիսագունդին վրայ իջաւ ու մեռցուց զայն։ Իր ուղեղին աչ կիսագունդը կատուի մը ուղեղէն աւելի բանականութիւն չունէր։ Ջոն Հէլմհոլցը ուղեղի աչ կիսագունդին մէջ չէր բնաւ, ամբողջովին ձախ կիսագունդին մէջ էր, ու երբ կաթուածը այդ տեղ իջաւ՝ մեռցուց զայն։ Ուղեղի մէկ կիսագունդին մէջ Ջոն Հէլմհոլց չկար, միւս կողմն էր Ջոն Հէլմհոլցը։

Ինչո՞ւ ձեռքն է որ կ'որոշէ թէ ուղեղի ո՛ր կիսագունդին մէջ խօսքի կարողութիւնը պիտի զարգանայ։

Ծննդեան պահուն ուղեղի երկու կիսագունդերէն և ոչ մին խօսքի կարողութիւնն ունի։ Բայց որչափ աճի մանկիկը, այնչափ արտայայտուելու ձգտումը կը զօրանայ անոր մէջ։ Ուղեղը ոչ մի ջանք կ'ընէ խօսքի միջոցաւ հաղորդակցելու ուրիշներուս հետ։ Ձեռքի չարժուձեւերով է որ ա-

(*)Այս մասին կարդա «Կրթական Սկզբունքներ ու Մեթոտներ» գրքիս «Ձեռք և Միտք» գլուխը, ուր ընդարձակօրէն բացատրուած է թէ ի՛նչպէս ուղեղի կիսագունդներէն մին զուրկ է բանականութենէ։

առջին անգամ մանկիկը արտայայտուիլ կը ճգնի, աչ կամ ձախ ձեռաց չարժուձեւերն տիրող հանդիսանալով տակաւ։ Ձեռաց նչաններն են մարդկային ցեղին ու անհատին առաջին լեզուն։ Ծեռոյ մանկիկը դիմական արտայայտութիւններ ու չրթանց չարժումներ կ'ունենայ։ Եթէ մանկիկը աջձեռանի է, տակաւ ուղեղի ձախ կիսագունդին մէջ կը զարգանայ խօսքի կեդրոնը, իսկ եթէ ձախ ձեռանի է աչ կիսագունդին մէջ։

Ֆոնոկրաֆը աւելի պատասխանատու չէ իր արձակած ձայներուն համար քան որ ուղեղը պատասխանատու է իր արտասանած խօսքերուն համար։ Խօսքի մէջ, լեզուի մէջ, ուղեղը գործիք մըն է միայն անձին կամ հոգիին ձեռաց տակ ճիշդ ինչպէս ֆոնոկրաֆը գործիք մըն է ձայնի վերարտադրման համար։ Ուղեղի մասին եղած վերջնագոյն գիւտերու նկատմամբ մեծ տգիտութիւն մը ցոյց կու տայ, այսպէս, Մր. Էմիսըն։

Տր. Թոմսըն անյնականութիւն բառը գործածեց իր խօսակցութեան մէջ փոխանակ հոգի բառը գործածելու։ Մարդկային էակի մը անձը ունի կամք, զգացում ու նպատակ։ Անձին պաշտօնէութիւններն կամ գործունէութիւններն են ասոնք, որ կրնան եղանակաւորել ու կաղապարել ուղեղը և յարմարցընել զայն անձին գործին ըլլալու։ Կամքը անկախ է ուղեղէն։ Անկէ կը բղխին ուղեղը գործունէութեան դրդող դրդիռներն։ Անձը կամ հոգին երբեք արդիւնքը չէ ուղեղային գործունէութեանց, այլ իչխողն է անոնց։ Ուղեղային բոլոր գործունէութիւնները համազօր քիմիական կամ նիւթական քայքայումներ և ջերմութիւն միայն կ'արտադրեն. հոգիէն է որ զուգընթացաբար կը բխին բոլոր խորհուրդներն, զգացումներն ու կամեցողութիւնները։ Մարմնոյ քայքայմամբ ֆիզիքական կեանքի գործունէութիւնն միայն կը դադրին, բայց հոգին՝ որ բնաւ արդիւնք չէր ուղեղային գործունէութեանց՝ կայ ու կը մնայ ֆիզիքական ամէն քայքայումներէ վերջն ալ։

Ռուսը ամէնէն զօրաւոր ապացոյցներէն մին է ուղեղէն անկախ հոգւոյ մը գոյութեանը։ Ինանալու և արձննալու երեւոյթներն տարակուսիլ տուած են միչտ մարդկութեան թէ մարդ էակը կը ջնջուի մասամբ։ Մարդկային գոյութեան ամենահին դարաչրջաններուն մէջ, երբ քարայրերու մէջ կը բնակէին մարդիկ, մեռելները կը թաղուէին իրենց դէնքերուն և կերակրեղէններուն ու տնական կահկարասիներուն հետ միասին, նոյն իսկ մանուկները կը թաղուէին իրենց խաղալիկներով։ Փոքրաթիւ դասակարգ մը մարդիկ կրնան այժմ փորձել մարդկային ապրելու տենչանքին վերագրելու այս համոզումը, որ կը գտնուի ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ։ Ճչմարիտ է թէ մարդկային սիրտը չատ բաներ ունի ըսելու երբ սիրելիներ կը մեռնին անկենդան, բայց քունի ստոյգ իրողութիւնն է որ այնքան բանաւոր կ'ընծայէ անմահութեան հաւատքը, սուտ հանելով ոչնչացման ամէն վարդապետութիւն։

Փրոֆ. Ուիլեըմ Ճէյմս, որու մահուամբ Ամերիկա կորսնցուց իր ամէնէն համբաւաւոր հոգեկան-իմաստասէրը և զոր Եւրոպացի խորհողներէն ոմանք էմբրսընկ ալ բարձր իմաստասէր տեսանող մը կը համարին, Փրոֆ. Ճէյմս ու իրեն նման մարդկային հոգւոյն գաղտնիքները ամէնէն աւելի հետազօտող բոլոր մեծ հոգեբաններ կը յայտարարեն թէ մարդ էակին մէջ կայ հոգի կոչուած աննիւթ էութիւն մը որ արդիւնք չէ քնաւ ֆիզիքական ուժերու, հոգի մը՝ որ կ'արտայայտուի ու կը գործէ մարդկային ուղեղին միջոցաւ, բայց որ անկախ գոյութիւն մը ունի անկէ ու կ'եղանակաւորէ զայն, հոգի մը՝ որ Ովկիանոսի մը նման կը ծաւալի մարդուս անձին մէջ և որուն մակերեսային ծփանքներն են լոկ մեր գիտակից կեանքի բոլոր չարժումներ, մեր յոյզերն ու խորհուրդներ, մեր ձգտումներն ու կամեցողութիւններ. հոգի մը՝ որ իր էնթագիտակցական խորքերուն մէջ կը հաղորդակցի Թերեւս տիեզերական անհուն հոգիին հետ ու անոր կը դառնայ երբ քայքայի մարմնոյ այս ժամանակաւոր բնակարանը։ Ռունը, երազները, քնէածութեամբ յառաջ բերուած ապշեցուցիչ երեւոյթները, հոգեկան ախտաբանական զարմանալի յայտնութիւնները, ասոնք ամէնը կը միանան յայտարարելու թէ նիւթական մասնիկներու և ուժերու միջոցաւ չկրնար լուծուիլ մարդկային կեանքի առեղծուածը և թէ հոգին վեր է ու անկախ նիւթէն։ Անբանաւոր է ուղեղը նոյնացնել հոգիին հետ։

Անգղիոյ մեծագոյն գիտնականներէն Սըր Օլիվըր Լաճ իրաւամբ կ'ըսէ. Տիեզերաց մէջ իրական վերջաւորութիւն չկայ բնաւ, ոչ ալ որեւէ ակզբնաւորութիւն է եղած։ Մարմինի մահը երբեք հոգիի մահ չենթադրեր։ Ֆիզիքական ամէն նմանութիւն հակառակ է այսպիսի մակերեսային կարծիքի մը։ Մենք գոյութեանց սկզբնաւորութիւնը կամ վերջաւորութիւնը չենք տեսներ քնաւ։ Փոփոխութիւն միայն կը տեսնենք, ոչ թէ ծագում կամ վերջ։

Փոխակերպութիւն մըն է արդարեւ մահը, տեսակ մը արտագաղթ, հեռացում ընտանի տեսարաններէ, բայց չէ ոչնչացում։

Էմերսըն Թերեւս ամէնէն յստակ կերպով դասուս հոգեբանութեան դիրքը կը ներկայացնէ անմահութեան գաղափարին հանդէպ, իր «The Oversoul» վերնագրով խորհրդատ գրութեան մէջ հետեւեալ խօսքերով. «Ամէն բան կու գայ ապացուցնել թէ գործարան մը չէ մարդկային հոգին, այլ կը կենսաւորէ ու կը գործածէ մարդուս բոլոր գործարանները։ Հոգին չէ իմացականութիւն կամ կամք, այլ տէրն ու իշխանը իմացականութեան ու կամքի. մեր էութեան հիմն ու գեհինն է ան որուն մէջ կը կենան իմացականութիւնն ու կամքը։ Երբ չնչէ հոգին իր իմացականութեան մէջէն՝ հանճար է ան, երբ չնչէ իր կամքի մէջէն՝ առաքինութիւն է, երբ հոսի իր զգացմանց մէջէն՝ սէր է ան»

ԸՆԹԱՑԻԿ ՆԻՒԹԵՐ

«ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ»ՆԵՐ

Կ. պոլիսի մօտիկ Հայաշատ գիւղաքաղաքի մը Շահակցական Ընկերութեան կողմէ հրատարակուած չրջաբերական մը ուշիմ առջեւս, որով հրաւէր կը կարդացուի այդ գիւղի ժողովուրդին՝ հիմնել «Խնայողական Սնտուկ» մը։ Ջերմապէս գովելի են այդպիսի խորհուրդ մը յղացողները, և կը մաղթենք որ քիչ ատենէն իրականանայ իրենց այդ գեղեցիկ ծրագիրը։

Փափաքելի է նոյն ատեն որ այդ կարգի ձեռնարկներ ըլլան նաեւ ամէն տեղ, ու մանաւանդ գիւղային չրջանակներու մէջ։ Եւ որպէս զի ընթերցողներ բաւական յստակ գաղափար մը ունենան գործին վրայ, քանի մը տեղեկութիւններ կ'ուզեմ արձանագրել հոս։

«Խնայողական Սնտուկ»ը՝ ինչպէս չատ աղէկ կը յատկանչէ անունը՝ ամէն մարդու խնայած պզտիկ դումարներու առջեւ բաց է։ Ամէնէ աղքատ մարդն ալ եթէ աչխատի՝ կրնայ օրէ օր, չաբաթէ չաբաթ՝ քանի մը փարա խնայել ու հոն ձգել։ Ջեմ կրնար երեւակայել մէկը որ անկարող ըլլայ քան մը խնայել իր ընթացիկ, սովորական ծախքերէն։ Եւ նոյն իսկ բացարձակապէս աղքատին համար պատեհութիւն մը կը ներկայացնէ այդ սնտուկը։ Քանզի ժողովուրդին ամէնէն չքաւոր անդամն ալ օրին մէկը իր ձեռքը կ'ունենայ մէկ քանի փարա կամ մէկ քանի դահեկան, զոր կրնայ խնայել, զոր կրնայ պահ տալ այդ սնտուկին. ուրիչ օր մը, պէտքի մը ժամանակ՝ չոհուիը զայն ետ առնելու համար։

Օրինակ առնենք սովորական աւուրչէքով աչխատող մէկը։ Այդ հինգ կամ ութը դահեկան օրական առնող մարդը տարակոյս չի կայ թէ կրնայ չաբաթը դէթ քառասուն փարա մէկ կողմ դնել, խնայել, առանց ոեւէ բան մը զրկուելու կամ զգալի ընելու։ Բայց այսպէս անզգալաբար՝ չաբաթէ չաբաթ խնայուած դահեկանները պահուելով սնտուկին մէջ, օրին մէկն ալ՝ իր նեղ օրերուն ահագին ծառայութիւն մը պիտի մատուցանեն իրեն։ Մանաւանդ որ աւելցնենք թէ խնայողական սնտուկը չահ մըն ալ կ'աւելցնէ ի պահ տրուած իր տակին վրայ։

Ամէն ընտանիք, ամէն մարդ, և մանաւանդ աչխատաւոր դասակարգին պատկանող ամէն անհատ համոզուելու է թէ իր պարտականութիւնն է օր առաջ մասնակից ըլլալ այս կարգի ձեռնարկներու. քանզի ամէնէն առաջ ու ամէնէն աւելի ազգատիկ արհեստաւորներու, քիչ օրական ստացողներու համար գերազանցապէս օգտակար են խնայողական սնտուկները։ Մէկ խօսքով, մեր ժողովուրդին համար ամէնէն անհրաժեչտ ու ամէնէն օգտակար բանն է անիկա։ Ժողովուրդին համար կ'ըսեմ, որովհետեւ հարուստները կամ բարեկեցիկները իրենց ապագան ապահովելու ուրիչ չատ կերպեր ունին։ Անոնք կրնան, զոր օրինակ, կեանքերնին ապահովագրել խոչոր դումարներով. բայց սովորական արհեստաւորին, աչխատաւորին համար ատիկա անկարելի ըլլալով Խնայողական Սնտուկն է իր և իր ընտանիքին ապագային միակ յոյսը և ապաւէնը։

Անգղիայի մէջ տեսեր եմ թէ ինչպէս խեղճուկ դասակարգի պատկանող այրեր ու կիներ, և մինչեւ անդամ մանչեր ու աղջիկներ խնայողական պանդան կը տանէին իրենց բէննիները, որոնք ժամանակի ընթացքին մէջ ոսկիներու կը վերածուին, ու անհրաժեչտ պէտքի մը պարագային նախախնամական օրհնութիւն մը կ'ըլլային խեղճերուն։ Քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներու մէջ ընդունուած է այս սնտուկներու սկզբունքը, և ժողովուրդը փորձով տեսած է անոնց օգտակարութիւնը։ Հինգ կամ տասը ոսկի ուրիչ ոեւէ կերպով իրարու քով բերելու անկարող ընտանիքներ՝ հարիւրաւոր ոսկիներու տէր եղած են չաբաթէ չաբաթ իրենց բէննիներու չնորհիւ։ Հետեւինք անոնց օրինակին. սրտապնդուինք անոնց փորձառութենէն։

Կ'ենթադրեմ սակայն որ մեր ժողովուրդին համար այսպիսի նոր բանի մը վրայ խօսուած ատեն, պիտի ըլլան ոմանք՝ և թերեւս չատեր՝ որ յանկարծ պատասխանեն թէ մեր ժողովուրդը հազիւ կրնայ իր օրապահիկը ճարել, մինչդեռ մենք ելեր խնայելու վրայ կը ճառենք։ Սխալ է այս պատասխանը։ Ըսի արդէն թէ անկարելի է երեւակայել մարդ մը,

հոդ չէ թէ ի՛նչքան աղքատ ըլլայ, որ չի կրնայ պզտիկ բան մը խնայել իր առօրեական ծախքերէն։ Եթէ հարկ ըլլար անպատճառ որոշ օրինակով մը խօսիլ, պիտի ըսէի որ նոյն իսկ կարելի է խնայողութիւն մը ընել ծխախոտէն, որ վերջապէս մեր չընչաին օդին չափ անհրաժեշտ պէտք մը չէ կարծեմ մեր կեանքին համար։ Քիչեր կան մեր երկրին մէջ որ չծխեն։ Արդ այդ աղքատ կոչուած մարդը կրնայ խնայողութիւն մը ընել ծխախոտի համար տուած դրամէն. ենթադրենք որ չաթաթը քառասուն փարայ կարէ ծխախոտէն, ու այդ դրամը յանձնէ խնայողական անտուկին. դուք հաշուեցէք թէ տարիներու ընթացքին մէջ ի՛նչ կ՛ըլլայ լոկ ծխախոտէն խնայուած այդ ստակը։

Նոյնը կրնանք ըսել նաեւ օղիի եւ գինիի համար։ Ասոնք ալ վերջապէս անհրաժեշտ պէտքեր չե՛ն մեր մարմինին համար։ Այդ ըմպելիքներուն համար տրուած փարաները եւ դրուշները նետելով խնայողական անտուկին մէջ՝ տարիին վերջը կը գոյանայ պատկառելի դումար մը։ Ո՛ր կողմէ ալ մօտենանք խնդիրին, սա որոշ է որ եթէ անգամ մը համոզուելու ըլլանք սկզբունքին, չատ խնայուելիք բաներ կրնանք գտնել մեր օրական ծախքերուն մէջէն։ Ամենակարեւոր կէտը՝ սկզբունքը ըմբռնելն է։

Եւ ա՛լ ատենն է որ մեր ժողովուրդը, եւ մանաւանդ ինչպէս վերը ըսի՝ մեր գիւղական չրջանակներու ժողովուրդը արթննայ, ոգեւորուի եւ որդեգրէ Եւրոպական ժողովուրդներու գործելու եւ ապրելու կերպերը, որոնց մէջ առաջին տեղը կը բռնէ «Խնայողական Անտուկ»ի սկզբունքը։ Ժողովուրդը ինք պէտք է մտածէ իր վիճակին վրայ. ինք պէտք է որդեգրէ այն օրհնաբեր մեթոտները, որոնք ա՛յնքան լայն սահմաններու մէջ օգտակար եղեր են ուրիշ տեղեր։ «Աղքատ ենք, դրամ չի՛կայ»ի նման լալկան խօսքեր չեն կրնար հարստացընել ժողովուրդը. ամէն մարդ իր կարգին՝ ջանալու է իր վիճակը բարւոքել. ամէն անհատ պատրաստ ըլլալու է քիչ մը խելք դնել իր գործի եւ ապրուստի խնդիրին մէջ։ Եւ մեծ հաւատք ունիմ թէ «Խնայողական Անտուկ»ները ահագին ծառայութիւն մը կրնան մատուցանել ժողովրդային բոլոր խաւերուն։

ՅՈՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԼՈՆԿՖԷԼՕ. ՍԻՐՈՑ. ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԳՈՐԾԻ ՄԱՐԳԱՐԷՆ

(Վէր. Զոհաբ Հուլիաղ)

Ա.

Լոնկֆէլօ փիլիսոփայ մը կամ աստուածաբան մը չէր, և մենք դառնալու չենք իր դրուագիներուն՝ յուսալով գտնել ոեւէ կրօնական յօրինուածք մը անոնց մէջ. Ան չունեցաւ մտատիպարը, որ ամէն բան տրամաբանական բացատրութեան կը վերածէ, և քիչ համակրութիւն ունեցաւ հանդէպ այն փորձին՝ որ կ՛ուզէր կրօնքը աստուածաբանական դրուագեան մը վերածել։ Աստուածաբանութիւն ուսանելու նկատմամբ Ճորճ Ուէլսի այսպէս կը գրէ. «Մարդեր այս գեղեցիկ նիւթին վրայ խորհրդաւոր քող մը ձգած են, և դժուարացուցած են կրօնքի ազատութեան և լոյսին մէջ քալելու գործը, և ես վստահ եմ որ մարդկային դրութիւններ աւելի գործ ունեցած են բարեպաշտութեան ճչմարիտ հոգին մեռցնելու և կրօնքը պարզապէս հայեցողական ընելու գործին մէջ։» Իր «Հայիբրիըն» գործին մէջ, հետեւեալ խօսքերը կը դնէ բերնին մէջ Ֆլէմինկի, որ փրոֆէսորին փիլիսոփայական հայեցողութիւններուն կ՛ունկնդրէր. «Շատ հայեցողութիւններ կան գրականութեան, փիլիսոփայութեան և կրօնքի մէջ որ, թէպէտ հաճելի է անոնցմով ճարակիլ կամ անոնց մէջ քալել, և կամ մեծանուններու աստուերներուն տակ պառկիլ, և սակայն կարեւոր արդիւնքի մը չեն առաջնորդեր անոնք։ Անոնք աւելի կը նմանին անտառներու մէջ գտնուած ճամբաներու, որոնք սկիզբէն լայն և հաճոյալի կը թուին, և տարածուած մեծ ճիւղերու աստուերներուն ներքեւ, սակայն տակաւ կը նեղնան և կը կորսուին անտառին մէջ։»

Ան դրութիւն (system) յօրինողներէն բոլորովին տարբեր կերպով կը խորհէր կրօնքի մասին։ Այսպէս կը գրէ. «Ես կը խորհիմ որ, եթէ երբեք կրօնքը մեզ օգուտ պիտի մատուցանէ, ան պէտք է միանայ մեր զգացումներուն հետ, և ամէն աստիճանով նոյնանայ մեր երջանկութեան հետ։ Ես ես կը սիրեմ Քրիստոնէութեան այն տեսութիւնը, որ կը դնէ կրօնքը բերկրալի և բարեսիրտ բարեկամի մը կեանքին մէջ։» Լոնկֆելօի համար, կրօնքը միայն խորհուրդի առարկայ մը չէր, այլ մարմնացած իր կեանքին մէջ։ Կրօնքը պարզ փիլիսոփայական դրութիւն մը չէր, այլ կենսական իրականութիւն մը։ Ուստի ան որ կրօնական դրութիւն մը կը փնտռէ, պէտք չէ իր ժամանակը վատնէ անոր բանաստեղծութիւնները կարդալու համար։ Այդ տեսակ բան մը բնաւ չընծայեր ան։ Սակայն ան որ Քրիստոնէութեան մասին խորունկ, քաղցր, հոգեկան մտածումի մը հետամուտ եղած է՝ Լոնկֆելօի մէջ պիտի գտնէ չատ մը խորհրդածութիւններ և զգացումներ իր սիրտը գոհացնելու համար։

Լոնկֆելօ Քրիստոնէական կրօնքի իսկութիւնը սիրոյ սկզբունքին մէջ գտաւ—սէրը ոչ թէ իբր վերացական սկզբունք մը առնելով, այլ մարմնացած կեանքի մէջ, և ցուցուած բարեպաշտ կեանքով մը, երջանկալից ծառայութիւնով մը։ Անոնք որոնք կրօնքը կարգ մը տրամաբանական նախադասութիւններու վերածած են, և պատճառ եղած անոնց հակառակելու համարձակողներուն նեղութեանը, և կամ իրենց կրօնքը Հաւատամք մը կամ եկեղեցականութիւն մը միայն ըրած են, Մարդու Որդին պատկեր մը և նշան մը միայն, Քրիստոսը ուրուական մը, բան մը չունէին բայց միայն կրօնքին կեղեւը։ Քրիստոսի տեղը կալվինը դնել, Անոր գութին, Անոր հնազանդութեանը և հաւատքին տեղը Աթանասիոսի Հաւատամքը, սուրբ Ջուր, դիրքեր և այլն դնել։ Այս տեսակ հաւատքի մը անտեսանելի բաները չեն յայտնուիր, այս տեսակ հաւատք մը չառաջնորդեր հոգեկան բարձր փորձառութիւններու, որոնք հոգին ազատ կ'ընեն։ Ան աւելի պայքարող կեանքը տարին գերի կ'ընէ։ Քրիստոսի կրօնքը անկէ աւելի բարձր և ազնիւ բան մըն է։

Լոնկֆելօ հաստատ էր իր բողոքին մէջ ուեւէ բանի համար որ կրօնական ձեւապաշտութիւն կը բուրէր, և կամ ուր հաւատքը և ծէսը տեղը կը բռնէին Քրիստոսի մէջ յայտնուած հաւատքի և սիրոյ կեանքին։ Սբ. Բեռնարդոսի արեզաններուն, որոնք ամէն օր կ'ըսէին իրենց յաճախ կրկնուած աղօթքները, ըսաւ. «Բարձր, աւելի՛ բարձր։» Անոնք կրօնքին միայն հինցած ձեւը ունէին, այն կրօնքը որ երբեք տեսնուած չէր Յիսուսի կեանքին մէջ։ Ան սորվեցուց մեզի ապրիլ սիրոյ կեանքը և թէ սիրոյ ծառայութիւնը միակ ճշմարիտ երկրպագութիւնն է, և թէ ուեւէ կրօնք մը որ այս հանդամանքէն զուրկ է՝ կեղծ է։

«Սիրով սիրոյ մէջ եմ.
Ես ատելութիւնը միայն կ'ատեմ,
Քանզի ատելութիւնը մահ է, և սէրը՝ կեանք,
Խաղաղութիւն մը, մեծութիւն մը վերէն տրուած,
Ես ատելութիւնը անդադրում կռիւ մը,
Սեւութիւն մը տրուած դժոխքէն՝
Ուր աղտոտ օձեր կը գալարին ու կը չչեն,
Սէրը Սբ. Հոգին է մարդուն ներսը,
Ատելութիւնը՝ աններելի մեղքը,
Ով որ տարբեր կերպ կը քարոզէ,
Համբոյրով մը Տէրը կը մատնէ։»

«Christus—A Mystery» անուն գործը, որուն Լոնկֆելօ աւելի արժէք տուաւ քան իր ուրիշ ուեւէ մէկ գրութեան, հոյակապ ողբերգութիւններու չարք մըն է, որ կը կեդրոնանայ իր չատ մը կարճ բանաստեղծութիւններուն մէջ երեսուն եկող նոյն Քրիստոնէութեան գաղափարին վրայ։ Գործը կը սկսի «Աստուածային Ողբերգութիւնը»ով, որ Սեւտարանին մէջ պատմուած Յիսուսի կեանքին ոտանաւորի ձեւ գրուածն է, և որ ոմանց կողմէ աղէկ ընդունելութիւն չգտաւ, ան ատենի Սբ. Գիրքի ներշնչումի մասին եղած անձուկ գաղափարին համար. գործ մը՝ որ երբեք ժողովրդական չեղաւ ոչ ալ փափաքով կարդացուեցաւ և որ սակայն ամենաբարձր գովեստը ընդունեց Հորէյս Պուշնէլի պէս մարդէ մը։ Իր նկարագրած Քրիստոսը Աստուածային Մարդ մըն է, ճշմարտութիւնով, հաւատքով, արդարութիւնով, սիրով և յոյսով այնքան աւելի, որ ուր որ երթայ՝ իր հետ բժշկութիւն կը տանի—կեանք մը սիրով կառավարուող, ծառայութիւնով վատնուած, և նուիրուած ճշմարտութեան։

«Եւ Զայն յարաժամ դիտեցի
Որ Գալիլեայի մէջ կը չրջէր.
Ոսկեդոյն, ծփացող արտին ընդմէջ,
Գիւղի, անտառի, աշխարհի մէջ,
Գեղեցիկ Ծովին եզերքն ի վեր,
Ան կը հպէր կոյր աչքերուն,
Անոր առջեւէն դեւերը փախան,
Ան մեռելին «ել» կ'ըսէր,
Ապրողին՝ «մեռեւէս եկուր»
Եւ այդ ձայներ դեռ կը հնչեն
Բոլոր անցած դարերէն՝
Ապագայի դարերուն։»

Քրիստոնէական եկեղեցին ա՛յն ատեն ունեցաւ անախորժ գործեր ու խորհուրդներ, երբ մոռցաւ և բաժնուեցաւ այս պարզ Նազարէթցիէն։ Առաքելական կրօնքի հիմնական յատկանիշերն էին Քրիստոսի իշխանութեանը, տէրութեանը ճանչնումը, որ կարելի եղաւ Իր Մահուան և Յարութեան չնորհիւ, կենսական հաւատք մը ղեպ ի Աստուած, և կեանք մը սիրոյ և յոյսի։ Սակայն վերջը կը տեսնենք օտար տարրեր որ կը ազդին այս կրօնքին մէջ։ Յոյն փիլիսոփայութիւնը Քրիստոնէական խորհուրդին պարզութիւնը կ'եղծանէ, և նոյն իսկ եկեղեցին մասամբ կը հեթանոսանայ։ Հազիւ կրնանք հասկնալ Քրիստոսէ հարիւր քսան տարի վերջ Քրիստոնէական եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցածին փոփոխութիւնը։ Պարզ առաքելական եղբայրակցութեան մը յաջորդած է մեծ եկեղեցական հաստատութիւն մը։ Հարնաքի խօսքերով՝ հիմա «Ամէն եկեղեցի կը ներկայանայ իբր հասարակաց երկրպագութեան վայր մը, ուր Աստուած կը պատուուի միաձայնութիւնով և մեծաչուք ձեւով։ Քահանաներու և աչխարհականներու մասին եղած խիրը արդէն նչանակելի մէկ յատկանիչն է այս միաբանութեան։ Աստուածային երկրպագութեան գործերը, քահանաները միայն կրնային կատարել, անոնց մէջամտութիւնը բացարձակ պէտք մըն էր։ Միջնորդութիւնով միայն մարդ կրնար Աստուծոյ մօտենալ։ Կենդանի հաւատքը կը թուի թէ Հաւատամքի մը փոխուած էր, Քրիստոսի պաշտամունքը՝ Քրիստոսաբանութեան, Հոգիին պաշտօնեաները՝ կղերականներու, և աչխարհական եղբայրները խնամքի կարօտ վիճակի մը մատնուած էին. եռանդուն աղօթքներ, մեծաչուք երգեր ու մաղթանքներ կ'ըլլան։» Այս մեծ փոփոխութեան արդիւնքը եղաւ կենսական կրօնքի մը ու կրօնական պարզ հաւատքի մը կորուստը։

«Ոսկի Առասպելը» դրեց ցուցնելու համար այս պարզ սիրոյ և հաւատքի կորուստը, և պատկերացնելու համար ձեւապաչտութիւնով կաչկանդուած եկեղեցիի մը կատարեալ անկենդանութիւնը, և ճգնաւորական կրօնքի մը պաղութիւնը։ Փոխանակ բարիք գործող քահանայութեան մը, ինչպէս կ'ընէր Յիսուս, հիմա կը տեսնենք աչխարհ մը որ լեցուն է վանքերով, որոնց մէջ լեցուած են մարդեր որոնք իրենց աղօթքները կը կրկնեն և կը կարդան իրենց նուիրական գիրքերը։ Կրօնքը սահմանափակուած է այս տեսակ մթին վայրերու մէջ, մինչ անդին աչխարհ մեղքով կը վատթարանայ։

«Ադրէն փողոցներէ և վաճառանոցներէ,
Քաղաքներէ և ցած հնհնուքներէ մղուած
Մարդեր վեր կ'ելլեն նուիրական աստիճաններէն
Ծոգնած ոտքերով և արիւնած սիրտերով,
Եւ կը թողուն աչխարհը և իր ուրախութիւնները,
Կիրքերը, նեղութիւնները և յուսահատութիւնները
Վանքերու անկիւնները մտածելու և աղօթելու համար։»

Բազմաղբաղ հակայ աչխարհը իր կիրքերէն, տագնապներէն ու վհատութիւններէն ազատելու խորհուրդ բնաւ գոյութիւն չունի. ոչ ալ հանգչեցընելու աչխարհին խոնջած ոտքերը կամ բուժելու անոր արիւնած սիրտերը։ Անոր հաճոյքները սրբացնելու, և կամ զբաղումները մաքրելու համար, բաւական էր որ մարդեր վանքերու աստիճանները մագլցէին, և կամ վանքերու խորչերուն մէջ իրենց աղօթքները կրկնէին, կամ երկայն և յոգնեցնող ուխտագնացութիւններ ընէին, կամ զոհէին ընտանիք, բարեկամ և անձ եկեղեցիի սիրոյն համար։ Այն բաները որոնց Յիսուս աւելի արժէք տուած էր–նտանիքը, բարեկամութիւնը, սիրոյ ծառայութիւնը, հիւանդներուն և տկարներուն հոգատարութիւնը–այս օրերուն մէջ մոռցուած էին։ Երբ Ամբակում մարգարէն հարցուց հրեշտակին թէ ի՛նչ երած է որ այսքան մեծապէս պիտի փառաւորուի, այսպէս պատասխանուած էր.

«Որովհետեւ դուն տագնապեցար
Եւ մանկութենէդ ի վեր
Կեանքդ խոնարհ և համբերատար
Ճչմարտութեան համար
Եղաւ մարտ և պայքար։
Ոչ ալ երբեք դադրեցար,
Ոչ ալ նոյն իսկ պերճանքիդ մէջ
Ինեղճին երես դարձուցիր.
Հապա գործով, խօսքով ու գրչով
Ընկերներուդ ծառայեցիր,
Անոր համար պիտի մեծնաս։»

Այս հոգին էր ինչ որ եկեղեցին կորնցուցած էր, և զայն կորնցնելով թողուցած կորնցուցած եղաւ նաեւ իր փառաւոր դիրքը մարդերու մէջ։

«Նոր Անգլիոյ Ողբերգութիւնները» նոյն ճշմարտութիւնը աւելի զօրաւոր կերպով յառաջ կը տանին։ Եթէ միջին դարերու վանականները կորսընցուցին Յիսուսի կրօնքը և կաչկանդուեցան ձեւով և արարողութիւնով, Մաքրակրօնները սխալանքէ զերծ չէին։ Պարզ, կենսական հաւատքի մը, և մարդկութեան հանդէպ սիրոյ մը փոխարէն, Մաքրակրօնը մեծապէս դաղափարներու առարկայ դարձուց կրօնքը։

(Շարունակելի) Թրգմ. ս. ԳԱԼԻՕՆՃԵԱՆ

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԻԵՏԱՐԱՆՉ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կ Ո Չ

Քրիստոնեայ Հայրենակիցներ ,

Եղբայրներ ու Քոյրեր ,

Աչխարհը կը շարժի . Դարեր առաջ «Աստուծոյ Հոգին ջուրերուն վրայ կը չարժէր» (Ծն. Ա. 2), այսօր նոյն Հոգին կեանքերու մէջ կը չարժի և կը չարժէ հակայ կազմակերպութիւններ , ժողովուրդներ , եկեղեցիներ, աչխարհական ու կղերական, մեծ ու պզտիկ ։

Քրիստոնէական աչխարհը կը շարժի . Շարժումը Հոգիէն է , հոգեկան է ։ Շարժումը դէպ ի միութիւն դէպ ի գործակցութիւն է ։ Քրիստոսի աղօթքն է «Որ ամէնն ալ մէկ ըլլան» (Ցովհ. ԺԷ. 21) ու տեսէք թէ ի՛նչպէս միութեան ու գործակցութեան ձեռք կու տան իրարու Եպիսկոպոսականն ու Երիցականը , Ժողովականն ու Մեթոտականը , Մկըրտականն ու Լուտերականը և այլն և այլն ։ Կը ժողովին , կ'աղօթեն , կը խօսին ու կը գործեն Աստուծոյ թագաւորութեան յառաջացման ու աչխարհիս փրկութեան համար (Մատ. Զ. 33) ։

Արեւմուտք կը չարժի ու մենք ։ Տարաբաղդ Արեւելք ։ Հոս ծննաւ ԱՇԽԱՐՀԻ ԼՈՑՍԸ (Ցովհ. Ը. 12), ՄԵԾ ՈՒԱՈՒԹԻՒՆԸ (Մատ. ԻԳ. 18), ՄԻԱԿ ՓՐԿԻՉԸ (Գործ. Դ. 12), հոս Արեւելքի մէջ , ու Արեւելք խաւարապատ է դեռ , ու տգէտ ու կրօնասէր, երբ Արեւմուտք արթնցած է, ու կը գործէ՝ Արեւելքէն առած ըղձալով իր լոյսը , իր գիտութիւնը , իր կեանքը ։ Զարթնո՛նք դեռ (Եփես. ե. 14) ։

Հապա խաւարի հակայ ուժե՞րը ։ Տեսէք ի՛նչ նախձիրներ կը գործեն այս երկրին մէջ անձնասիրութիւնը , արծաթասիրութիւնը , հեչտասիրութիւնը , թերահաւատութիւնը , անհաւատութիւնը (Բ Տիմ. Գ. 1–5) մեր աչքին տակ, ու մենք անտարբե՛ր . . . մինչեւ ե՞րբ ։

Ատենը չէ՞ որ միանան ամէն անոնք որոնք կը սիրեն Քրիստոսն ու Քրիստոնէութիւնը , Աւետարանն ու եկեղեցին , ազգն ու հայրենիքը ։ Ատենը չէ՞ որ միանանք մեր Առաջնորդին դրօչին տակ , միանանք Քրիստոսով , կազմակերպեալ ուժով մղենք պատերազմը «այս աչխարհի իչխաններուն ու երկնաւորներուն դէմ» ատենը չէ՞ (Եփես. Զ. 12, 13) ։

Այս նպատակով , ահա , կազմուած է «Տաճկաստանի Աւետարանական Ընդհ. Միութիւնը» Մ. Ազիզի մէջ 1910 Ցուլ. 14/27ին, ու միութեան և միացեալ գործունէութեան կը հրաւիրէ ամէն մէկ Քրիստոնեայ , բնիկ Տաճկաստանի հոգեւոր փրկութեան և յառաջդիմութեան համար , հաւատալով որ այս կերպով փառաւոր արդիւնք մը յառաջ պիտի գայ մեր Հայրենիքին մէջ թափուած անհատական ու հաւաքական Քրիստոնէական բոլոր ջանքերուն ։ Օ՛ն, ուրեմն, ձեռք տանք իրարու , հեռուէն ու մօտէն , վստահ մեր փաստին, Քրիստոսի խոստումին (Ղուկ. ԺԲ. 32) ու Քրիստոնէութեան վերջնական յաղթանակին Քրիստոսով (Ցովհ. ԺԶ.33)։

Որով կը մնանք սիրով ու աղօթքով ձերը

Ի դիմաց «Տաճկ. Աւետ. Ընդհ. Միութեան»

Քարտուղար	Նախագահ
ՊԱՏ· ՎԱՐԴԱՆ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ	ՏՐ· ՄԻՔԱՅԷԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Թելադրուելով «Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան» ծրագրէն Տր. Միքայէլ Յակոբեան կը յղանայ Ընդհանուր Քրիստոնէական Մէկնիչ մը գաղափարը Տաճկաստանի համար ։ Իր այս գաղափարը կը հաղորդէ իր կարգ մը բարեկամներուն որոնք ընդհանրապէս պէտքի , գործադրելի և յոյժ օգտակար կը նկատեն զայն ։

Այս գաղափարը մարմնացնելու և ծրագրի մը մէջ ամփոփելու համար Ցուլիս 10/23 , 1910 Տր. Միքայէլեան ու Պատ. Վ. Պ. Ամիրխանեան առաջնոյն տան մէջ նիստ մը կ'ունենան ու Իրմ Սաղմոսը կարդալէն ու Ցրմ համարին վրայ խօսակցելէն և աղօթելէն վերջ այս Միութեան նպատակին և պայմաններուն ընդհանուր քայլ համաոտ ուրուագիծը կը գծեն ։ Այս առեն ասոնց կը միանայ նաեւ Պատ. Դաւիթ Փախչոեան ու հոս կ'որոչուի կարգ մը Քրիստոնեայ և վստահելի անձանց հետ աւելի վճռական և գործնական խորհրդակցութեան մտնել ։

Այս խորհրդակցութեան համար հրաւիրուեցան Վեր. Պետրոս Կարապետեան, Աչուր էֆ. Եուսուֆ, Պր. Ցովհաննէս Զաթալպաչեան և Մանուկ աղա Ահարոնեան ։ Տր. Միքայէլի տան մէջ 1910 Ցուլ. 27ին կը գումարուի խորհրդակցութեան այս ժողովը որ կորիզը պիտի կազմէր ապագայ Միութեան ։ Ժողովը աղօթքով սկսաւ և ներկայ այս գաղափարը որդեգրելէն և անոր տարածումին համար աչխատելու խոստումը ընելէն վերջ օրինաւոր ժողովի մը առաջին նիստը նկատուեցաւ այս և կարգ մը որոչումներ քուէարկուեցան ։

«Տ. Ա. Ը. Մ Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն» ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ
Յովհ. ԺԷ. 22

Յօդ. 1. Անուն — Այս Միութիւնը պիտի կոչուի Տաճկաստանի Աւետարանչական Ընդհանուր Միութիւն։

Յօդ. 2. Նպատակ — Այս Միութեան նպատակն է գործակցութեան բերել տեղական Քրիստոնէական բոլոր ուժերը Տաճկաստանի հոգեւոր փրկութեան և յառաջդիմութեան համար։

Քաղաքական ոեւէ նպատակ չունինք։

Յօդ. 3. Մէջոցներ — Վերը յիշուած նպատակին հասնելու համար, Աստուծոյ վստահելով, Միութիւնը պիտի օգնէ անհովիւ եկեղեցիներուն, Աւետարանիչներ պիտի գտնէ ու գործածէ, պիտի քաջալերէ հոգեւոր կազմակերպութիւններ բարոյապէս և նիւթապէս, պիտի նպաստէ հոգեւոր գրքերու, տետրակներու ու քարոզներու հրատարակութեան։ Պիտի գործածէ կարելի ոեւէ միջոց որ օրինաւոր է և Քրիստոնէական։

Յօդ. 4. Կեդրոն — Մ. Ազիզ կեդրոն նկատելով առ այժմ հոն կը կազմուի Կեդրոնական Վարչական Առաջին Ժողովը 7 անդամներով։ Այս Ժողովը պիտի. ըլլայ գործին ընդհանուր հսկիչ և պատասխանատու մարմինը։

Յօդ. 5. Անդամակցութիւն — Առանց սեռի խտրութեան ոեւէ Քրիստոնեայ վկայուած բնիկ որ մեր կանոնագիրը կ'ընդունի՝ կրնայ այս Միութեան անդամակցիլ տեղական վարչական Ժողովին հրաւէրով կամ հաւանութեամբ ու Կեդրոնական Վարչական Ժողովոյ վաւերացումով։

Յօդ. 6. Ընդունիլն

Ա. Գաւառական վարչական ժողովներն պիտի ընտրուին կեդր. Վարչական Ժողովոյ կամ անոր ներկայացուցչին կողմէ ընդ հսկողութեամբ 3—5 անդամներու։

Բ. Գաւառական ընդհանուր ժողովներն պիտի ընտրուին ընտրական կանոնագրին համաձայն և գաւառ. վարչական ժողովոյ քուէից մեծամասնութեամբը 10էն ոչ պակաս անդամներով։

Գ. կեդր. Վարչ. Ժողովոյ անդամներն, տարին երկու հոգի փոխելով, կ'ընտրուին քուէից մեծամասնութեամբը ներկայացուցչական ժողովին մէջ որ տարին մէկ անգամ կը հաւաքուի։

Դ. Գաւառական ամէն մէկ ընդհ. ժողով քուէից մեծամասնութեամբ պիտի ընտրէ իր Ատենապետը, Ատենադպիրը և Գանձապետը. ասոնք գաւառական վարչական ժողովոյ բնական անդամներն են։

Ե. Գաւառական ամէն մէկ վարչական ժողով քուէից մեծամասնութեամբ պիտի ընտրէ իր Ատենապետը և Ատենադպիրը՝ իսկ Գանձապետը ընդհ. ժողովին ընտրածը կ'ըլլայ։

Զ. Տարին մէկ անգամ գաւառ. ամէն մէկ ընդհ. ժողով պիտի ընտրէ իր նուիրակը ներկայացուցչական ժողովոյ համար հետեւեալ համեմատութեամբ։

10—20	հոգի	կ'ընտրէն	մէկ	անդամ։
20—40	»	»	երկու	»
40—70	»	»	երեք	»
70—100	»	»	չորս	»

Այս համեմատութեամբ ընտրուած գաւառի ներկայացուցիչներն կեդրոնին մէջ (առ այժմ)ի մի գալով պիտի կազմեն ընդհանուր ներկայացուցչական ժողովը։

Յօդ. 7. Տուրք և հասոյթ — Այս Միութեան անդամակցողներն պիտի վճարեն ամսական կամաւոր ու կանոնաւոր տուրք մը որուն հաւաքումը տեղական վարչական ժողովը պիտի ընէ, իսկ բաշխումը կեդրոնական վարչական ժողովը։ Դուրսէն թելադրութիւններ կ'ընդունուին։

Մեր հասոյթին աղբիւրներն են ամսավճարներ, նուէրներ, կտակներ և կեդրոնական վարչական ժողովոյ կողմէն ստեղծուած օրինաւոր ուրիշ միջոցներ։

Յօդ. 8. Պարտականութիւն

Ա. Ատենապետը պիտի վարէ ժողովը, հսկէ անոր կանոնաւորութեան, և այլն և այլն։

Բ. Ատենադպիրը պիտի արձանագրէ ամէն մէկ արարքը ամէն մէկ ժողովի կատարեալ կանոնաւորութեամբ և պահէ և այլն և այլն։

Գ. Գանձապետը պիտի գանձէ դրամները, արձանագրէ մաքուր ու կանոնաւոր ելքն ու մուտքը։ Գանձապետներն իրենց յանձնուած դրամին ապահովութեան համար հաստատուն ու զօրաւոր երաշխաւորութիւն մը տալու են ըստ երկրին կառավարական օրինաց։

Դ. Գաւառական իւրաքանչիւր վարչական ժողով առ նուազն երեք ամիսը անգամ մը նիստ կ'ունենայ գաւառին ընդհանուր հոգեւոր գործին ու պէտքերուն վրայ խորհրդակցելու, վերջը իր գրաւոր տեղեկագիրը դրամին հետ ղրկելու է վարչական կեդրոնական ժողովին։

Ե. Կեդրոնական վարչական ժողովը ամիսն անգամ մը նիստ կ'ունենայ։ Այս Ժողովը պիտի գործէ Ներկայացուցչական Ժողովին գծած ուղղութեամբ, հարկեցուցիչ պարագաներու տակ միայն իր յարմար սեպած ուղղութեամբ։ Այս վերջին ուղղութիւնն ալ կը փոխուի այդ տարուան Ներկայացուցչական Ժողովոյ անդամներուն բազքի քուէներուն երկու երրորդով։

Յոթ. 9. Հրաժարեցում — Ունէ անդամ երբ անյարմար ընթացքի մէջ գտնուի՝ Միութեան անդամակցութենէն կ'իյնայ գաւառ. վարչ. ժողովոյ տեղեկագրին վրայ և կեդր. վարչ. ժողովոյ քուէից երկու երրորդովը։ Սմասվճարն 6 ամիս չտուողը կարուած է։

Յոթ. 10. Իրաւունք — Ունէ ձգուած կամ հրաժարած անդամ անդամակցութեան բոլոր իրաւունքներէն զրկուած կ'ըլլայ և տուած դրամը ետ չի կրնար պահանջել։

Յոթ. 11. Օրինաւորութիւն — Ունէ ժողով օրինաւոր կը նկատուի երբ անդամներուն երկու երրորդը ներկայ են։

Յոթ. 12. Փոփոխութիւն — Այս կանոնագրին վրայ ունէ անհրաժեշտ փոփոխութիւն տարին անգամ մը Ներկայացուցչական ժողովոյ քուէից երկու երրորդովը կարելի է։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Ճամբորդութիւն յունէբէ
(Շար. նախորդ ընթ.)

Մեր իջեւանած գիւղը գաշտին արեւմտեան ծայրն է, կայան մը՝ ուր Մշոյ դաշտը կը վերջանայ և կէնչի լեռները կը սկսին։ Գիւղը մեծութեամբ և դիրքին պատշաճութեամբ Զէյթէն կը կոչուի։ Եւ ո՛րչափ ճիշտ յորջորջում։ Հոն այդ 200 տնուոր Հայաբնակ գիւղը կ'այցելեն ու կ'անցնին ոչ միայն կէնչէ և Մուշէ եկող գացող ճամբորդներ, այլ Հայաստանի և տարաշխարհի ամէն կողմերէն հետաքրքիր այցելուներ և ուխտաւորներ և Սբ. Կարապետ վանքը կ'երթան։

Իբրեւ գուռ լեռնանցքին, և յարմար դիրք դիտելու համար Տարօնի դաշտին տարածութիւնը՝ վերջին ակնարկներով մը նորէն դիտեցի այս մեծ դաշտը 20 ժամ երկայնութեամբ և 5 ժամ լայնութեամբ, հիւսիսէն՝ Բիւրակնեան, Իննակնեան, հարաւէն՝ Տաւրոսի և Սասնոյ, արեւելքէն՝ Նէմրութի և Գուռգուռի, արեւմուտքէն՝ կէնչի բարձրագագաթ և թաւուտ լեռներով չրջապատուած։ Դաշտը հովիտ մը կը ձեւացնէ յուռթի և արգաւանդ, պարունակելով 126 մեծ և փոքր գիւղեր, մեծ մասամբ Հայ և Քուրդ բնակչութեամբ։

Երկիրը տակաւին նահապետական չրջանի մէջ է։ Տգիտութիւն և նախապաշարումներ նուիրական են, վարքեր ու բարքեր անսեթեւեթ և բնական են, յոռի ու լաւ տարբեր երեւոյթներով աւելի վատասերած չնորհիւ բռնակալութեան։ Բնութեամբ և անցեալով որչափ հարուստ այնքան փառաւոր այս աշխարհը միչտ ողջակէզ մը, միչտ տանջուած և այրուած պատարագ մը եղած է իր Հայ աչխարհ մը ըլլալու դժբազդութեան համար։ Վարդան, Գայլ Վահան, Օղիկ իչխաններու և Վահագնի ծննդավայր այս աչխարհը, քանի՛ քանի՛ տարիներով հուրի հնոց և սուրի ճարակ եղաւ։ Հայ Ոսկեդարի տառաքեաչներուն, Ղազար Փարպեցիի, Մովսէս Խորենացիի, Դաւիթ Անյաղթի մայր աչխարհին մէջ այս քառերորդ դարուն մէջ իսկ տակաւին ո՛րչափ թանձր է տգիտութեան խաւարը։ Հաւատքի մարտիրոսուհին Շուշանիկը կը տեսնէ հարկաւ իր հոգիով իր ներկայ քոյրերուն ողբալի տգիտութիւնը և սոսկալի սպրդութիւնը։

Բարբարոսութեան և աւատական պետերու կռուախնճոր այս երկիրը դարերով ու տարիներով սպանդանոցի վերածուած էր. մանաւանդ Համիտի օրով այն չչոտուեցաւ ոչ միայն մէկ կամ երկու անգամ, այլ երեսուն տարիներ անընդհատ՝ մինչեւ պատմական և փրկարար Ցուլիս տասը։ Տարակոյս չկայ որ եթէ բնակչութիւնը Հայ չըլլար՝ յարդ ամայի դարձած էր ան։ Գիւղեր կան որ տասը անգամ քանդուեցան, հարիւրաւոր տուներ կործանեցան, և հազարաւոր անձեր չարդուեցան, և անթիւ երիտասարդներ պանդխտութեան մէջ փճացան։ Թէեւ հիմա ա՛լ հին կառավարական, աչիրէթական, և յետզափոխական սպանութիւնները, աւարառութիւնները, յայտնի չարդերը, առևանգութիւնները դադրած են, բայց անտեսական քայքայումը, տգիտութիւնը, տարադնացութիւնը, ընկերական խնդիրները. —օրինակ հողային հարցը, աւատապետներու անզսպութիւնները, աչիրէթներու կազմ ու պատրաստ սպառազինութիւնները, կառավարութեան հին ռէժիմեան կազմը ոչ նուազ վտանգաւոր և հայրենաքանդ չարիքներ են։ Ահաւասիկ ասանկ փուչերով լեցուն դաշտի մը մէջ յուսալի չէ որ դիւրաւ վերաչինութիւն, կեանք և խաղաղութիւն հաստատուի, ինչպէս կ'ակնկալուի։

Իրաւ է թէ հարիւր մը դպրոցներ բացուեցան, բայց նիւթական և գրամական դժուարութիւններու և կենճռոտութիւններու պատճառով խանգարուեցաւ յուսատու այդ գործը։ Եւ այսօր տակաւին հազարաւոր մանուկներ գոմէշներու և եզներու ետեւէն կը պտրտին անասնական կեանքի նման կեանք մը ապրելով։ Տարօն յանուն ազատութեան, աղգային գոյութեան և փրկութեան անթիւ զոհեր տուաւ, բայց մխիթարուելու չափ գոնէ կրթական խնամքներ չվայելեց։ Ժողովուրդ մը որ երեսուն տարիներ զուլումի, կեղեքումի մատնուած է, որ իր արտերէն, տուներէն և չատ քա-

ներէն զրկուած է՝ անտեսական բացարձակ քայքայումի կը մատնուի։ Հ. . . . գիւղը, 120 տուներէ բաղկացեալ, իր օրինական տուրքերը վճարելէ զատ 1902–3—4ին 60 հազար դահ. աւելորդ տուրք տուած է. նմանապէս Խ. . . . գիւղը 200 տնուոր, այս օրեր իսկ 700,000 դահ.ի պէտք ունի, անոր քառապատիկը վճարելով հանդերձ։ Բազում օրինակներ կան որով որպէս իրազեկ գիտեմ որ 120 Հայ գիւղերէն չկայ 120 տուն առանց պարտքի, առանց ցաւի, առանց վէրքի և կորուստի։ Անձի և ստացուածքի ահագին կորուստներու ցուցակներ ունի իւրաքանչիւր տուն։ Սահմանադրութեան դրական բարիքները վայելած չէ այդ դժբաղդ ժողովուրդը։ Ան կը պահանջէ որ աչիրէթապետներ, աչիրէթներ ձգեն սուր, թուր, հրացան, զանոնք յանձնեն կառավարութեան և ձեռք առնեն բրիչ և արօր, չինարար գործիքներ. կը պահանջէ արդարութիւն, խիստ և անաչառ արդարութիւն, որ երկայրի սուրի պէս կտրէ յափշտակութեան ախներաւ ձեռքերը և սեփականութիւնները սեփական տէրերուն ըլլան. ան կը պահանջէ որ հին ռէժիմին պաշտօնեաներ քաշուին պաշտօնէ, պաշտօնները արժանաւորին և Սահմանադրասէրին տրուին։ Բայց ընդհակառակն պաշտօնները սեփական են էշրաֆներու թեկնածուներուն. Մշոյ մէջ լաւ թրքագէտ Հայ մը եօթը ամիսներ իզուր աշխատեցաւ պաշտօն մը ձեռք ձգելու համար։

Ընկերական այս յայտնի անարդարութիւններէն զատ երկրագործ ժողովուրդը, որ միայն չորս ամիսներ կ'աշխատի և ութը ամիսներ պարապ կ'անցընէ անգործութեամբ, ստիպուած պանդխտութեան կը դիմէ, անթիւ ու ազնիւ կեանքեր կը մաշին ու կը հիւծին տարաշխարհի տառապանքներով և ցաւերով։ Ուրեմն ինչպէս պիտի յառաջդիմեն. ոչ աղատութեան, ոչ ալ կրթութեան լոյսը կրնայ քայքայուած ժողովուրդ մը վերաշինել եթէ կառավարութիւնը անաչառ արդարութեամբ և անխիղճ սիրով, որպէս բարի հայր, չխնամէ իր ժողովուրդը։ Ինչո՞ւ համար արդի հայրենաչէն կառավարութիւնը այն բոլոր աչիրէթներն և անոնց պետերը կը թողու գինեալ և զանոնք գինաթափ ընելով չինարար աշխատանքի չի վարժեցներ։ Ինչո՞ւ համար Քուրդերը, երկրին անքաղաքակիրթ ժողովուրդը, առանց կրթութեան մնան և ապրին իրենց արիւնարբու բնազդներով։

Իրաւ է թէ Տարօնի մէջ կան Միսիոնարական և միսիոնարական կրթական հաստատութիւններ. իւրաքանչիւրը 3—4 գիւղերու մէջ ունին կրթական գործեր. բայց ծովի չափ ցաւերով լեցուն աշխարհի մը համար չատ քիչ են անոնք. մանաւանդ անոնց ալ գործերը ընդհատեալ և անկանոն են և անբաւական՝ ժողովրդային և ինչ ինչ դժուարութիւններու պատճառով։ Միաց. Ընկ.ը, որ փառաւոր և արդիւնաւոր անցեալ մը ունի Մուշի մէջ, ոչ նախանձելի է ներկայիս, իր սեղմ ու սահմանափակ դործունէութեամբ։ Այսպէս է նաեւ Ազգանուէր Հայուհեացը. իւրաքանչիւրը հազիւ 3—4 տեղերու մէջ դործ սկսած են։ Անոնք բոլորն ալ օգտակար ըլլալու վիճակի մէջ են։ Բայց ինչո՞ւ այսքան խնայող և ժլատ կը գտնուին կրթապէս ստացած այս աչխարհին։ Տարօնի համար անգին բաժիկ մըն է նաեւ բժիշկ Զավրեէվը իր հիւանդանոցով։ Հայրենասէր, հմուտ և համակրելի այս բժիշկը տարակոյս չկայ նախախնամական բարիք մըն անանկ տեղի մը մէջ, ուր ֆիզիքական, բարոյական և ընկերական անդարմանելի ցաւեր կան։ Արդեօք կարելի չէ թելադրել «Հայոց Բարեգործական»ին որ իր ծրագրած 20 դպրոցները բանար Տարօնոյ դաշտին ամենաաղքատ 20 գիւղերուն մէջ, քանի մը տարի յարատեւ չարունակելու պայմանով։

Այսչափ մը բաւական համարելով Տարօնոյ վրայ՝ կ'անցնինք ամփոփ կերպով խօսիլ մեր անցած երկրին —Մոռցուած աչխարհին՝ կէնջի վրայ։

(Շարունակելի) ԲԵՆՒԱՄԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՊՈՍԹՐՆԷ

Անցեալ տարուան Դեկտ.ի սկիզբները Խարբերդի Եփրատ Գոլէճի յաջողակ շրջանաւարտներէն Պ. Գ. Մ. Կիրակոսեան բարի մտածումը ունեցաւ իրեն ծանօթ ընթացաւարտները իր հիւրընկալ յարկին տակ հաւաքելով Ուսանողական Միութիւն մը կազմելու իր անկեղծ փափաքը անոնց առջեւ պարզելու։ Այս առաջին նիստին իսկ ներկաներէ ամէնուն հաւանութեամբ հետեւեալ որոշումները քուէարկուեցան։

1. Ուսանողներու Միութիւն մը կազմակերպել Եփրատ Գոլէճի սաներու «Նիւ Ինկլէնտ Ակումբ» անունով, որուն կարենան մասնակցիլ յիշեալ Գոլէճի ընթացաւարտ և թերաւարտ սաները։

2. Այս կազմակերպութեան նպատակ ունենալ Եփրատ Գոլէճի յառաջդիմութեան յարակից խընդիրներով հետաքրքրուիլը և իրը կազմակերպուած մարմին յարաբերութիւն մշակել թէ՛ գոլէճի և թէ՛ խնամակալ մարմիններու հետ։ Անոնք և ուրիշ քանի մը խնդիրներ սեղանի վրայ բերուելէ ետք թելադրուեցաւ որ ասիկա սկզբնաւորութիւնը ըլլայ աւելի ստուար թիւով ժողովի մը։ Այս փոքրիկ խումբը ցրուելէ առաջ ընտրուեցան նաև այս

առաջադրուած ընկերութեան համար կանոնագիր մը պատրաստելու և նոր ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրելու կարգադիր մասնախօսութիւնը։ Ատոնցմէ վերջինը այս նոր տարուան Փետր. 1ը յարմար օր մը դատած էր Եփրատի արական և իգական սեռէ սանները իրարու մօտ բերելու։

Հակառակ աննպաստ օդին՝ որոշուած օրը արդէն սրահը խռնուած էին Եփրատ Գոլէճի 40է աւելի անդամներ, որոնք գեղեցիկ պատեհութիւնը ունեցան ունկնդրելու Եփրատ Գոլէճի նախկին Նախագահ Վեր. Մր. Հէնրի Բիկղի։ Պ. Գ. Մ. կիրակոսեանի և Նիւ Ինկլէնտի Եփրատ Գոլէճի Սաներու Ակումբին նախագահ Վեր. Մանավեանի բացման խօսքերէն ետքը կարգը եկաւ Մր. Բիկղի, որ առիթէն օգտուելով չնորհաւորեց Եփրատ Գոլէճի սաներուն իրենց կրթութեան պատճառ եղող հաստատութեան հանդէպ ունեցած հաւատարիմ ու տաք վերաբերումը։ Ներկայացուց նաեւ հիմակուան ուսանողներու բարոյական ու մտաւորական վիճակը և չրջակայքի հասարակութեան՝ կրթութեան մասին ցուցուցած բուռն եռանդն ու համակրութիւնը։ Թուրքիոյ մէջ ապրող ընթացաւարտներու ներկան ու ապագան ու անոնց ունենալիք հնարաւորութիւնները ունկընդիրներու առջեւ պարզելէ ետք՝ ցաւով տեղեկացուց ուսանողներու թիւին չատնալու մասին իր կրած յուսախաբութիւնը։ Եփրատի հետ մրցող տարրերու ներկայ պարագան նկատողութեան առնելէ ետք պարծանօք դրուատեց առաջին հաստատութեան ուսուցիչներուն ազգին զաւակներուն օգտակար ըլլալու ծայրայեղ և անսովոր չանքերը։ Քանի մը խօսքեր ալ բաւ Գոլէճի չէնքերուն արդի և ապագայ ծրագիրներու մասին։ Բացատրեց նաեւ քանի մը ճիւղեր աւելցնելու պահանջը, եղած թերադրութիւններն և անոնց օգտակարութիւնը։ Ու վերջապէս ծանրացաւ Եփրատ Գոլէճի Ամերիկաբնակ սաներու մէկ պարտականութեան վրայ, որ է Գոլէճը Ամերիկացիներու ծանօթացնել և անոր նկատմամբ նիւթական ու բարոյական համակրանք արթնցնել։

Համեստափայլ Տիկին Բիկղի ալ կարգ մը քաջալերական խօսքերէն ետք Ակումբին ատենադպիր Պ. Ա. Տիրան կարդաց եկեղի մէջ ուսանող Պ. Տ. Լիւլէճեանէ ղրկուած նամակ մը որ խտացումն էր գաղափարական գոլէճի մը գործնական պէտքերուն։

Ալ հիմա մարքեր պատրաստուած էին առաջադրուած ակումբին համար պատրաստուած կանոնագրութիւնը լսելու, և թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնուելէ ու պէտք եղած սրբագրութիւնները կատարուելէ ետք այս ակումբին հսկող յանձնախումբին համար ընտրուեցան Վերք. Մանավեան և Վ. Թամզարեան, Տեարք Գ. Մ. Կիրակոսեան, Ա. Տիրան, Գ. Սրապեան, Բ. Փիլիպոսեան և Գ Շուշան։ Ամէն պարագայի տակ սիրելի պիտի ըլլայ յուսալ որ այս ընկերութեան մասնակցիլ փափաքող Նիւ Ինկլէնտաբնակ արական ու իգական սեռէ անձնաւորութիւններ իրենց անունն ու հասցէն պիտի ղրկեն Պ. Ա. Տիրանի, 98 Court St. Boston, Mass., որ սիրայօժար ստանձնած է պէտք եղած թղթակցութիւններն ու տեղեկութիւնները ընդունելու և տալու գործը։

Ակումբին Թղթակից-տեղեկագիր
Ս. Մ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԻՏԱԼԻՈՑ ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻՆ

Հռոմ չատ յիշատակարաններ և անոնցմէ չատերուն ալ աւերակները ունի, բայց անոնցմէ ամէնէն հոյակապին հետ բաղդատուելու չափ մեծ յիշատակարան մը կայ նուիրուած Վիքթոր Էմմանուէլի, և այս յիշատակարանին բացումը պիտի կատարուի ներկայ Մարտին։ Այս չքեղ յիշատակարանին հիմը դրուած էր 1885ին և անոր ամէնէն ցայտուն փառքը կազմող արոյրէ վիթխարի արձանը, որ այդ պատուանդանին վրայ պիտի տեղադրուի, բացումի համար պատրաստ վիճակի մէջ է։

Պատչաճ է որ այսպիսի մեծ պատիւ մը մատուցուի յիշատակին այն թագաւորին և առաջնորդին, որ ղինուորական կարիպալտիի և դիւանագէտ Քաւուրի աջակցութիւնով Միացեալ Իտալիոյ մը երազը իրականութեան դարձուց 50 տարի առաջ։ Արդի Իտալիոյ չինողները այդ հիանալի գործը չատ ազէկ ի գլուխ հանեցին։

Մեծ թատերախաղերու իւրաքանչիւր ներչնչող յաջորդութիւններ ներկայացուեցան Իտալիոյ մէջ Պատմութեան արչալոյսէն ի վեր։ Դարերու ընթացքին մէջ իւրաքանչիւր և աչխարհածաւալ ազդեցութիւններ տարածուեցան այդ պզտիկ թերակղզիէն։

Առաքելական դարաչրջանէն ետքը—միթանութիւններու և վիպասանութիւններու չրջանը որ թանկագին գանձեր տուած է գրականութեան—եկան Տիբերի ափերուն մեծութեան և զօրութեան նահմ սկզբնաւորութիւնները։ Այդ բարբարիկ ցեղերը տեղի տուին քաղաքակրթութեան մը, որ միչտ զարմանք կը պատճառէ ուսումնասիրողին։ Հռոմէական հասարակապետութիւնը ելաւ մեծ փառքով և անոր յաջորդեց հիանալի կայսրութիւնը, որ իր յաղթական բանակները ղրկեց մինչեւ այն սահմանները՝ որոնցմով կայսրութեան քարտէսը այդ ատենուան ծանօթ աչխարհին քարտէսը եղաւ։ Այդ կայսրութեան հոգին և յաջորդներու թողուցած ժառանգութիւնը օրէնք էր, ինչպէս Ցունաստանի հոգին և ժառանգութիւնը՝ արուեստ։

Ասոր յաջորդեց կայսրութեան անկումը և միջին դարու քաոսային վիճակը։ Երբ Վերածնութեան արչալոյսը ծագեցաւ 1,000 տարի առքը՝ Իտալիա արուեստի և գրականութեան ծաղկումի գործին առաւիրայ հանդիսացաւ։ Բայց քաղաքական խառնաչփոթութիւններու դարեր ալ եղան—պզտիկ նահանգներու մաքառումը իրարու հետ և տեղական բռնապետներու բռնութիւնները—նախքան Վիքթոր Էմմանուէլի միացնելը այդ պզտիկ թագաւորութիւնները մեծ կայսրութեան մը ձեւին տակ՝ կէս դար առաջ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԹՈՐՀՐԴԱՐԱՆ — Գ. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

Ի՛Թ. Նէօփ (Մարտ 1). Դատական նախարարութեան եւեմտացոյցի վարկերու տեղափոխման մը տեղեկագիրը օրակարգ անցաւ և Օսմ. չոգենաւային ընկերութեան պէաքերուն համար 500,000 ոսկիի վարկի մը տեղեկագիրը հանրօգուտ գործերու յանձնաժողովին յղուեցաւ։ Ապա սկսաւ վիճաբանութիւնը եւեմտացոյցին զոր խօսիւ և երկարօրէն քննադատեց ժողովրդական կուսակցութեան պետ Իսմայիլ պէյ (Կիւմիւլճինէ)։ Հագգը փաշա ուժգնապէս հերքեց քննադատին սա վարկածը թէ կառավարութիւնը Սիւնականութեան հոսանքէն տարուած է բաւական։ Կէսօրի դադարէ ետքը երեսփոխանի մը արձակուրդ տրուեցաւ առողջական պատճառով։

Ծ. Նէօփ (Մարտ 2). Մարտ ամսոյ համար առաժամեայ եւեմտացոյց մը նախաքննութեան յղուեցաւ սահպողութեան որոշմամբ։ Նախաքննիչ յանձնաժողովներու տեղեկագիրներուն համաձայն վաւերացուեցան Հանրօգուտ գործերու նախարարութեան և Տէֆթէրխանէի վարչութեան 326ի եւեմտացոյցներուն մէջ վարկերու ինչ ինչ տեղափոխումներ, Մաքսային վերատեսչութեան համար յատկուածական վարկ մը, Պանտրմայի և ուրիշ եօթը նաւահանգիստներու լուսաւորման համար Ծով. նախարարութեան եւեմտացոյցին մէջ վարկերու տեղափոխում մը արտօնող օրինագիծը վաւերացուեցաւ նախաքննիչ յանձնաժողովին յանձնարարութեամբ։ Ցետոյ ձեռնարկուեցաւ պատժական օրէնքի բարեփոխել յօդուածներուն քննութեան, և Ցրդը թերուդէմ երկար վիճաբանութենէ մը ետեւ բաւական բարեփոխուեցաւ և յանձնաժողովին վերադարձուեցաւ։

ԾԱ. Նէօփ (Մարտ 4). Կարդացուեցան և հինգշաբթի օրուան յետաձգուեցան օրէնքներու հրատարակման կանոնին տեղեկագիրը և ուրիշ մը, որ աղերսագրերու յանձնաժողովէն ղրկուած էր։ Նոյն յանձնաժողովին ուրիշ մէկ տեղեկագիրը և եմէնի բարեկարգութեան օրինագիծ մը նախաքննութեան յղուեցան։ Ապա վերսկսաւ եւեմտացոյցի ընդհանուր քննութիւնը և խօսեցան գլխաւորապէս Պոչօ էֆ. (Սէրֆիչէ) և Իսմայիլ Ռէմալ պէյ (Պէրթի), որոնք յոյժ ճարտարօրէն քննադատեցին կառավարութեան չոայլութիւնները և առաջինն առաջարկեց եւեմտացոյցը հաւասարակշռել հանգստեան թոշակի օրէնքը փոխելով, անպաշտօն մնացածներու թոշակները զեղչելով, Պատերազմական նախարարութեան ծախքերը նուազեցնելով և երկաթուղիներու դրամական երաշխաւորութեան խընդիրը լուծելով, իսկ երկրորդը ծանրացաւ մանաւորապէս ծախքերը զեղչելու անխուսափելի պարտականութեան վրայ։ Վարչապետը Պաղտատի երկաթուղիին վերաբերեալ քննադատութիւններուն պատասխանեց թէ այսօր 1,660 հզմթր.ին 1,040ը այսինքն մինչեւ Էլ Հալիֆ, գէշ աղէկ չինուած է, կ'արժէ մնացեալը լրանել 300,000 ոսկիի կորուստի մը համար։ Կէսօրէ ետեւ վաւերացուեցաւ Շիւքրի էֆ.ի (Դամասկոս) ընտրական տեղեկագիրը։ Ամիս մը երկարաձգուեցաւ Տր. Րիզա Նուր պէյի արձակուրդը։ Երկշաբթեայ արձակուրդ տրուեցաւ ուրիշի մը և ընդունուեցան երկու հեռագիրներ, որոնց մին կը ծանուցանէր Էսատ փաշայի (Տրաճ) յապաղումը ճամբաներու գէչութեան պատճառով և Թրայան Նալի էֆ.ի (Մանասթըր) մայրաքաղաքէս մեկնումը, իր որդւոյն հիւանդութեան պատճառով։

ԾՐ. Նէօփ (Մարտ 6). Նախաքննութեան յղուեցաւ Տարըճայի հրկիզեալներէն երկու տարի կալուածատուրք չգանձել և այրած չէնքերու չինութեան համար երկրագործական Դրամատան ձեռամբ 120,000 ոսկի փոխ առ տրամադրող օրինագիծ մը, նմանապէս երկու ուրիշներ որոնք վարկերու տեղափոխում կ'արտօնեն Թղթատարական և հեռագրական վարչութեան և սուլթաններու եւեմտացոյցներուն մէջ։ Իսկ դահլնկէց Թագաւորէն փոխանցուած գոհարեղէնները, ականակուռ պատուանշաններէն զատ, Օսմ. նաւատորմի հանգանակութեան նուիրելու առաջարկին նախաքննութեան տեղեկագիրը հինգշաբթի օրուան յետաձգուեցաւ։ Ապա վերսկսաւ եւեմտացոյցի ընդհանուր քննութիւնը և խօսեցան գլխաւորապէս Ֆէյրիտ պէյ (Ռէօթահէա), Վլախով էֆ. (Պուլկար) և Զօհրապ էֆ. (Կ.պոլիս) և ամէնն ալ չեչտեցին եւեմտացոյցն հաւասարակշռելու անմիջական պէտքը, ծախքերը զեղչելով և տուրքերու բաչխումը և գանձումը արդար ու բանաւոր դրութեան մը վերածելով։

կէսօրէ ետքը պահ մը վիճաբանութիւնն ընդմիջուեցաւ Տաղաւարեան էֆ.ի մէկ գերը կարդալու համար, որով երկրագործական նախարարութենէն բացատրութիւն կ'ուզէ անհմուտ հաչուակալի մը հանքային տնօրէն անուանման, 30,000 ոսկիի զեղծումի մը և նախկին ջոջերու չնորհուած կարգ մը հանքերու նկատմամբ։ Որոչուեցաւ զայն ի նկատ առնել նոյն նախարարութեան ելեմտացոյցին քննութեան ժամանակ։ Նմանապէս որոչուեցաւ յաջորդ օրուան յետաձգել Թուրքևպուլկար առևտրական պայմանագրին վիճաբանութիւնը։ Զօհրապ էֆ.ի խօսելու պահուն ցաւալի միջադէպ մը պատահեցաւ։ Իսմայիլ Քէմալ պէյ (Պէրաթ) սա դիտողութիւնն ըրաւ, «Իբր թէ ես միջնորդչէք պիտի առնէի առանց երաչխաւորութեան չինելի երկաթուղիներէն։ Տեսնենք, 'դրամ, երաչխաւորութեան գումար,' տուողները ի՛նչ միջնորդչէքներ կ'առնեն։» Վարչապետը, որու միացան նաեւ Ներքին և Արտաքին նախարարները, սաստիկ յուզմամբ պահանջեց բարձրաձայն կրկնել այդ խօսքերը և ահեղ ժխոր մը ծագեցաւ սրահին մէջ։ Վարչապետը մօտեցաւ ու իր պահանջման վրայ պնդելով վերցուց ձեռքը։ Պոչօ էֆ. փութաց երկուքին միջեւ մտնել, բայց Տէրվիչ պէյ (Սէրէզ) արագ շարժումով ապտակ մը տուաւ Իսմայիլ Քէմալ պէյի։ Ցուզումն աւելի սաստկացաւ և Վարչապետը աղաղակեց նախագահին, «Պահպանեցէք դահլճին պաթիւը, եթէ ոչ՝ ժողովի չեն կրնար գալ նախարարները, Իսմայիլ Քէմալ պէյի պէս մարդիկ Հագգրի հետ բաղդատուելու իսկ անարժան են։» Նախագահը ահագին դժուարութեամբ վերահաստատեց հանդարտութիւնը և քիչ յետոյ արձակեց ժողովը իբր Յին։

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն Վարչապետը և Իսմայիլ Քէմալ և Տէրվիչ պէյերը և քանի մը ուրիշ ժողովականներ Նախագահին հրաւէրով անմիջապէս գումարած, և պարտ ու պատշաճ բացատրութիւններ տուած են իրարու և միջադէպին համար ցաւ յայտնելով հաշտուած են։

——

Մայթափոպ. Կրթական նորընտիր նախարար Պապանզատէ Հագգը պէյ չաբաթ կայս. պալատ գնաց և հաւատարմութեան օրինական երդումն ընելով կիրակի իր պաշտօնին ձեռնարկեց։ Նախարարը չորեքշաբթի մը կրթական իշխանութիւններուն յանձնարարեց պարտաճանաչ ըլլալ, աւելորդ դժուարութիւններէ զգուշանալ և ամէն գիւրութիւն ընծայել ամէն ազգի վարժարաններու։ Երեսփ. ժողովէն ետ առաւ իր պաշտօնատան եւ-եմտացոյցը և իր նախորդին կողմէ տրուած կրթական ծրագիրը, որպէս զի ուսումնասիրէ և բացատրէ զանոնք։ —Մ. և Ց. կուսակցութեան պետ Թալաթ պէյ անցեալ ուրբաթ ամուսնացաւ Քեազիմ պէյի աղջկան հետ։ — Պատերազմական նախարարութիւնը ծանոյց թէ այսուհետեւ դրամական հատուցում պիտի չընդունուի պահեստներէն, այլ զինուորական ծառայութիւն պիտի պահանջուի։ —Առողջապահական Խորհուրդը չորեքշաբթի որոշեց Օտեսայէ եկող չոգենաւերը բժշկական քննութեան ենթարկել Սինոպի կամ Գալագի մաքրանոցներուն մէջ։ — Կալուածական նոր օրէնքին համաձայն 5,000 դահ. արժողութեամբ կալուածներ տուրքէ զերծ կը մնան։ Պետական Խորհուրդը որոշեց մինչեւ 5,000 դահ. արժողութեամբ կալուածաբաժիններ ալ զերծ կացուցանել։ — Ֆրանսացի ճարտարագէտ մը իւաճառ հանուած Թագսիմի մարզարանին և զօրանոցին գետինը, 260,296 քառ. կանգուն, 1,640,425 ոսկի կը գնահատէ։ —Պուտափէշթի համալսարանը յանձն առաւ Օսմանցի ուսանող մը ընդունիլ, Պոքոնի ակադեմիան ալ 6 ուսանող։ Ֆրանսայի մէջ ուսանող Օսմանցիներուն թիւը եօթը տարուան մէջ եռապատկուած է, 3,365ի հասնելով։ —Աւստրիական դեսպան Մարքի Փալավիչինի չաբաթ Վիեննա ուղեւորեցաւ՝ առաջադիմապէս փոխանորդելու համար Աւստրիոյ Արտաքին գործերու նախարար Էրէնթալ կոմսին։ Նոյն նախարարութեան դիւանէն Պառոն Միւլլըր Կ.պոլսոյ դեսպան անուանուեցաւ։

Նահանգներ. Եգիպտոսի ձամի ի Ղոհէր համալսարանին եմէնցի ուսանողները չրջաբերականով մը յորդոր ուղղեցին եմէնի ապստամբներուն՝ ետ կենալ իրենց ապօրէն ընթացքէն և հնազանդիլ Իսլամութեան Խալիֆային ու անոր կառավարութեան։ Սանաայի չուրջ նոր ընդհարումներ եղած են, բայց մանրամասնութիւններ կը պակսին։ Զին. պաշտօնատար մը կը պատմէ թէ Ապրիլէ մինչեւ Նոյ. անտանելի է եմէնի տաքը, որ մինչեւ 50 աստիճան կ'ըլլայ։ Փորհարութիւնը աւելի զոհեր կը տանի քան Արաբներու գնդակները։ Ասլտամբները լաւ հրացաններով զինուած են մաքսախուսափութեամբ ներածուած։ — Թայմի կը հեռագրուի թէ Ալպանիոյ կացութիւնը վտանգալից է, լեռնականները կասկածով կը նային Թուրք իշխանութիւններու խոստումներուն։ Մեծաքանակ զէնք և ռազմանիւթ ներածուած է հոն։ — Իւսկիւպի և Մանաստիրի կողմերը երկրաշարժի ցնցումները կը չարունակեն։ — Աստանայի դաշտը ողողումներէ պաշտպանելու համար 35,000 ոսկի ծախսուած է

երեք ամսոյ մէջ։ 25,000 ալ պիտի ծախսուի դեռ։ —Գարամուրսալի Նուսրէթիյէ գիւղին մէջ 30 տուն փլան՝ հողերու սահումով։ — Ատանայի գին. մթերանոցին վրայ յարձակող ու աւարի առած 43 հոդի կայս. ներման արժանացան։

Ա-նեփ. ծող. Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանի Խնամակալութիւնը Փետր. 5/18 թուականով հետեւեալը ղրկած է Թերթիս Խմբագրութեան. «Պատուարժան Խմբագրութիւն Ա-նեփ-ցիի, Ժողովս իր Ը նիստին մէջ որոշեց հետեւեալը արձանագրել իր տոմարին մէջ և նոյնը հաղորդել նաեւ Պատ. Խմբագրութեանդ։ Ժողովս կ'արձանագրէ իր խորին ցաւը Մր. Ալէնի կանխահաս մահուան համար և իր անկեղծ գնահատումը անոր արդիւնաւոր աշխատութիւններով լեցուն կեանքին համար։ Խնամակալութիւնս երբեք պիտի չմոռնայ այն թանկագին ծառայութիւնը զոր նա մատոյց Բարձր. Վարժարանի 1904-1906 տարիներու միջոցին իբրեւ փոխ-տնօրէն և վերջին տարիներս ալ իբրեւ խնամակալ։ Մր. Ալէն մինչեւ իր մահը ջերմ վերաբերում մը կը տածէր Բարձր. Վարժարանի նկատմամբ և Վարժարանը չունէր բարեկամ մը որ անկէ աւելի անկեղծօրէն չհաղորդուէր Վարժարանին վերաբերեալ գործերով և բաղձացող ըլլար անոր ճշմարիտ զարգացման։ Անոր մահուամբ Վարժարանը կը կորսնցնէ ամենապատուական բարեկամ մը։ Կը մաղթենք որ Տէրը հանէ իր եռանդով ու ոգիովը լեցուն յաջորդներ։ Ի դիմաց Խնամակալութեան Քարտուղար Ե. Ս. ՄԱՐՏԻՒԵԱՆ։» Այս առիթով չնորհակալութիւն կը յայտնենք բազմաթիւ այն բարեկամներուն որ ցաւակցականներ ղրկեցին՝ խմբագրութեանս։ Կը ցաւինք սակայն որ պիտի չկրնանք այդ ցաւակցականները հրատարակել։ — Ատապազարի Հայուհեաց Վարժարանը երեքշաբթի փակուեցաւ գիշերօթիկներու մէջ երեւցած կարմրախտի երկու դէպքի պատճառով։ — Գասթէմունիէ Տէր Թադէոս քհնյ. Ներսէսեան քանի մը Մեծմայր փոխարէն 75 դահ. ղրկած է Պանտրմայի եկեղեցիին չինութեան համար։

Հայ ծող. Պատր. Տեղապահ Սրբազանը անցեալ շաբթու բաւական տակաւ էր և չկրցաւ իր պաշտօնական այցելութիւնները շարունակել և ժողովներու նախագահել։ — Քաղաք. Ժողովը, լսելով Ղալաթիոյ Օամ. նամակատան չէնքին դատական խնդրին պարագաները, որոշեց առ այժմ յետաձգել տալ դատավարութիւնը։ Նաեւ որոշեց կառավարութեան դիմում ընել Ատանայի Հաճընցի և այլ բանտարկեալներուն արձակման համար և ուշադրութիւն հրաւիրել Պողազլեանի մէջ Հայերու սպառնացող չարագործի մը վրայ, զոր պատժելու փորձ չէ ըրած տեղային իշխանութիւնը խուճապեալ ժողովրդին թախանձանքներուն հակառակ։ — Այս շաբթու Ատն ժողովը ի մէջ այլոց ի նկատառում Երուսաղէմի Տեղապահին մէկ գիրը, որով կ'ըսուի թէ միաբանները կուսակցութիւններու բաժնուած են, չեն ճանչնար իր հեղինակութիւնը և կը խնդրուի Վարչութեան կողմէ պատուիրակներ ղրկել հանդարտութիւնը վերահաստատելու և պատրիարքական ցանկին պատրաստութեան հակելու համար։ Որոշուեցաւ յառաջիկայ նստին մէջ անօրինութիւն մը ընել։ — Ուսուցչ. Մորհուրդը Վարչութեան բացատրեց թէ նոր վկայականներուն մերժման պատճառը «էհլիյէթսիզ» բառը չէ, ընդհակառակն պաշտօնապէս ընդունուած բառն է այդ, այլ վարժարաններու արտօնագրերուն վաւերացման խնդրին անլոյծ մնալը։ — Ղալաթիոյ Կեդրոնականի աշակերտները խմբովին դասադուլ հրաւիրեցին ու մեկնեցան վարժարանէն, վասն զի ոստիկաններու ձեռամբ անընդհատ կը հրաւիրուէին երթալ և դինուորագրուիլ։ Պատերազմական նախարարը, Պատրիարքարանի պատուիրակութեան բացատրութիւնները լսելով կեդրոնականի դիրքին և աստիճանին վրայ, խոստացաւ նոյն աշակերտները երեք չորս շաբաթ չհետապնդել, մինչեւ որ կառավարութեան ու Պատրիարքարանի միջեւ կարգադրուի վարժարանին վաւերացման խնդիրը։ Նոյնպէս խոստացաւ նաեւ Կրթական նախարարը։ Ուստի աշակերտները հրաժրուեցան վերսկսիլ իրենց դասերը։ —Կիրակի նշանաւոր եբրայեցի Կոմիտաս Վրդ. համերգ մը եւս տուաւ իր խմբով և դարձեալ գմայլեցուց Հայ և օտար երաժշտասէրները։ —Միացեալ անցեալ հինգշաբթի պարահանդէսը 2,000 ոսկիէ աւելի զուտ հասոյթ բերած է, կ'ըսուի։ — Օրթաքէօյի Հայ և Թուրք բեռնակիրներուն խնդիրը, որ ամիսներէ հետէ առկախ կը մնար, խաղաղութեամբ լուծուեցաւ։ Հաշտութիւնը գիշերային խնճոյքով մը տօնուեցաւ։ — Տ. Տրդատ Եպսկ. Պալեան դրեց Պատրիարքարան թէ իսպառ հրաժարած է կեսարիոյ առաջնորդութենէն և թէ որոշած է իգմիրի ճամբով Մանիսա երթալ և իր եղբօր տունն հաստատուիլ։ — Առաջնորդը Պատր. Տեղապահին հրահանգով կուսակալին այցելեց և ապաքինում մաղթեց։ Կուսակալը չատ գոհացուեցաւ այս հոգածութենէն։ — Կիւմիւշխանէէ կը գրուի թէ զինուորական իշխանութիւնը որոշած է 9 Հայ նախապահեստներ Եմէն ղրկել։ — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին երրորդ հաշուեցոյցին համեմատ անցեալ տարւոյ երկրորդ վեցամսեայն մէջ 67,414 դահ. նպաստ բաշխած է և առձեռն ունի 5,674 դահ.։

— Պերլինի Պարսիկ հիւպատոսարանի խորհրդական Ծովհաննէս խան Մասեհեան, որ պարգացած անձ է և կարեւոր պաշտօններ վարած, Պարսիկ ինամակալին խորհրդական անուանուած է։ — Ժամարեան եղբայրները Մոսքուայէ կը ծանուցանեն թէ Եօանէսեանի պահանջներէն 38,000 րուպլ եւս գանձած են։ — Փրովիանսի մէջ հաստատուած Տուզասարցիներու Ուսումնասիրացը Հ. Բ. Ը. Միութեան 100 Անգղ. ոսկի ղրկած է Տուզասարի (Սըվազ) մէջ վարժարանի մը կառուցման համար։ Խոստացած է նաեւ 200 ոսկի եւս ղրկել։ — Մշակ կ'իմանայ թէ կաթողիկոսական ընտրութիւնը աւելի կանուխ ընելու խնդրանքը մերժուած է, ինչպէս մերժուած էր 1908ին ալ։

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ֆրանսա. Անցեալ չաբթու նոր դահլիճը կազմուեցաւ Վարչապետութեամբ Մ. Մոնիէ, որ կ'ստանձնէ նաեւ Ներքին գործերու նախարարութիւնը։ Արտաքին գործերու նախկին նախարար Մ. Տէլքասէ Ծով. նախարար է այս անգամ։ Միւս նախկին նախարարներն են, Մ. Պէրթօ, Մ. Քայօ, Մ. Բրիւնի և Մ. Փէրիէ։ Կիրակի նախարարական յայտագիրը պարզուեցաւ Մ. Ֆալիէռի նախագահութեամբ գումարուած խորհրդին մէջ և երկուշաբթի կարդացուեցաւ Ներկրդարանի առջեւ։ Ըստ այդ յայտագրին կառավարութիւնը երկաթուղիի ընկերութիւններէն կը պահանջէ պետական դիծերու տնօրէնութեան օրինակին հետեւիլ և բանթողի պատճառով արձակուած պաշտօնեաները, անուղղաներէն և աւերիչներէն զատ, վերստին ընդունիլ։ Նաեւ կը յայտարարէ թէ խաղաղասիրական քաղաքականութեան մը պիտի հետեւի համաձայնութիւններու, զինակցութիւններու և Ֆրանսական բանակին ոյժին չեզոքով։ Վարչապետը բոլոր հարցապնդումներուն պատասխանեց և բաւ թէ ինք այնարհականացման դպրոցին յարած է։ Ժողովը 114ի դէմ 309 քուէով վստահութիւն յայտնեց դահլճին։

Ռուսիա. Շաբաթ (Մարտ 4) ճորտերու ազատագրման յիսնամեակը տօնուեցաւ բովանդակ պետութեան մէջ։ Զարը Փեթերսպուրկի մայր եկեղեցին մէջ գոհաբանական արարողութեան մը ներկայ եղաւ Զարուհիին, մեծ դուքսերու և դքսուհիներու հետ և յետոյ խանդավառ ծափերով ողջունուեցաւ։ Վարչապետին ուղղուած գրով մը յայտարարեց թէ երախտագիտութեամբ կը յիշէ իր մեծ հօր, Ազեքսանդր Բի, աչխատակցողները սոյն մեծ գործին համար, զոր ինք եւս յառաջ պիտի տանի։ Սերպիոյ Խորհրդարանը այս առիթով շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Տումային։ — Լոնտոնեան թերթեր կ'իմանան թէ Ռուսիա Չինու պատասխանին ինչ ինչ կէտերուն համար գոհ մնացած է և, յոյս յայտնելով որ Չինու մտադրութիւնները չուտով պիտի կիրարկուին, հարցուցած է թէ արդեօք չէ գրաւոր հաւաստիք մը տալ վաճառականութեան և ազատութեան նկատմամբ աւելի որոշ կարգադրութիւն մը ընելու համար։ Պատասխան ընդունած է թէ Չին չուզեր 1881ի դաշնագիրը վերաքննել, որպէս զի նախատեսած արտօնութեան իրաւունք չունեցող տէրութիւններ առիթ չգտնեն Ռուսիոյ տրուածներուն համանման առաւելութիւններ պահանջելու։ — Վիճակագրութեան մը համաձայն Ռուսիոյ ամբողջ բնակչութիւնն է 151,700,000, կամ 24,008,000 ընտանիք։

Թանգաթը. Թայֆ ամսոյս սկիզբը Մանչուրիոյ իր թղթակիցներէն չատ ծանր լուրեր ստացաւ թէ՛ համաճարակին ընթացքին և թէ՛ Չինացիներու դիրքին վրայ։ Յարպինի հիւանդանոցի պաշտօնէութիւնը չորս զոհ ալ տուած է ախտին։ Տր. Հաֆքինի կարծիքով հիւանդանոցը այնքան լեցուն է վարակիչ մանրէներով որ տեղափոխութիւն մը անհրաժեշտ դարձած է, ապա թէ ոչ՝ բոլոր բժիշկները և հիւանդապահները վտանգի մէջ են։ Շափոնական վիճակագրի մը համաձայն Քուանկչէնկցէի բնակիչներէն 10,000 հոգի մեռած և 7,000 դիակ այրուած են։ Քիրենի մէջ համաճարակը անաւոր հանգամանութիւններ ստացած է և Մոնկոլիոյ մէջ արագ կը տարածուի։ Արեւելեան Չինու երկաթուղիի պաշտօնէութիւնը հանդարտած է չնորհիւ սա խոստման թէ, երբ մեռնին, երկուքուկէս տարուոյ թոշակ պիտի տրուի իրենց ընտանիքներուն, բժիշկներուն 1,000 Անգղ. ոսկի, հիւանդապահներուն 300։ Կ'ըսուի թէ Չինու կառավարութիւնը կը մերժէ վճարել Ռուսիոյ կողմէ ղրկուած բժիշկներուն ծախքը, 7,000 ոսկի։ — Երեքշաբթի Փեքինէ հեռագրուեցաւ թէ ախտը կը նուազի Մանչուրիոյ մէջ։

Այլայլ. Պարսից Շահին Ինամակալը նոր դահլիճը կազմեց Սիփահտարին Վարչապետութեամբ։ Ռուս զինուորները սկսած են հեռանալ Քազուինէ։ — Անգղիոյ Երեսփ. Ժողովը անցեալ չաբթու երկրորդ ընթերցումով ընդունեցաւ խորհրդարանի օրինագիծը 243ի դէմ 368 քուէով։ Այժմ կը մնայ խորապէս ուսումնասիրել զայն և հնարաւոր ամէն բարեփոխումներ ինկատ առնել մինչեւ որ քուէի ենթարկուի երրորդ ու վերջին ընթերցմամբ։ — Միացեալ Նահանգներու Երեսփ. Ժողովը օրինագիծ մը քուէարկեց, որով 45,560,000 տոլարի վարկ մը կը տրուի Փանամայի ջրանցքին չինութեան համար, 3 միլիոն տոլար ալ անոր ամրութիւններուն համար, որ ի վերջոյ 72 միլիոնի պիտի հասնի երբ սպառազինութիւնները լրանան։ — Ֆէսի չրջակայ գեղերը ըմբոստացած են և քանի մը սուրհանդակ կողոպտած։

هفته‌لك غزته — مدير مسئول ـ ق ليئمص ـ هاسوها بابل هنديسي — هايويوراه ق

ԳԱՓՄԱՆՆԵՐ
Տարեկ. բժնկին 40 Դհ.
Ամբողջ հմր 2 Տուլ.
Ընդդիմ. ,, 8 չ. ֆռ.
Ուրիշ երկիրներու ,, 10 Ֆր.
Ձեռքէ՝ հատը 40 փարա
Առաւելման գիները չափաւոր

ԱՒԵՏԱԲԵՐ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Խմբագիրներ Հ. Մ. Ալէն
Հ. Ս. Պարնըմ
Մ. Մինասեան
Պայազէտ Հասեւ,
կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER
AN ARMENIAN WEEKLY
EDITORS H. M. ALLEN
H. S. BARNUM
M, MINASSIAN
American Bible House
Cons/ple, Turkey

TERMS
An. Subscrip. Ps. 40
U. S. A. $ 2
England Shils. 8
Other countries Frs. 10
Single Copy 40 Paras
Advertising rates on application

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ Ի ՊՐՈՒՍԱ

Անկօրա Օր. Նուարդ Իսկեան 1 չալ, Ց. Իսկեան էֆ. 1 զոյգ գուլպայ, Օր. Մարի Իսկեան 1 տոլէ և փոքրիկն Ալպէրթ Իսկեան 1 գտակ։ Պանտըրմայի եկեղեցիի Մննդեան պնակէն 50։ Կէօլտաղ Ս. Արապեան էֆ. 80, որոյ 69 օրց. և 11 իր նուէր։ Նամակագրոշմ ծախուած 28. Վառնա Տիկ. Ամիրխանեանց օրց. 94. Զմիւռնիա Օր. Ա. Վարժապետեան օրց. 216։ Ադեքսանդրիա Վեր. Ք. Ճէճիզեան 170. որոյ 67½ օրց, Վեր. Ք. Ճէճիզեան 10, Տիկ. Ճէճիզեան 5, Տր. Ա. Գալուստեան 5, Ա. Հայկազեան էֆ. 5, Մ. Յոհաննեան էֆ. 5, Ց. Տիշչէքէնեան էֆ. 10, Ս. Գոլաեան էֆ. 5, Ս. Աւետիքեան էֆ. 5, Կ. Ագնակեան էֆ. 5, Ց. Ճէրրահեան էֆ. 5, Պ. Ագիլեան էֆ. 10 և փոքր աղջիկ մը 1.20։ Կ. Պոլիս Ց. Շահանկիրեան էֆ. 20. Եէնիմէ Ի. Պուրնուզեան էֆ. 20. Վէզիր-Քէօփրիւի եկեղեցին 148. Պարտիզակ Պատ. Ց. Հայկազն 570, որոյ 162 եկեղեցւոյ պնակէն, Բանալի 50, Ցուլիոս կիսար 21, օրց. 52, Ց. Քիւրքճեան էֆ. 40, Կ. Գոնտայեան էֆ. 20, Օ. Տէր Գրիգորեան էֆ. 20, Տր. Ց. Տէր Սահակեան էֆ. 20, Տիկ. Ն. Հայկազն 20, Ց. Տէր Յակոբեան էֆ. 10, Տ. Տէր Մկրտիչեան էֆ. 10, Մ. Աւետեան էֆ. 10, Հ. Սըլըեան էֆ. 10, Ա. Տէր Ցակոբեան էֆ. 10, Ց. Գըլպագեան էֆ. 10, Օր. Ե. Նոտուլեան 10, Ս. Սրենց էֆ. 10, Կ. Տիւմէնճեան էֆ. 10, Մ. Փիրէնեան էֆ. 10, Մր. Լոսըն 5, Մ. Ծալեան էֆ. 5, Օր. Մ. Տայեան 5, Տիկ. Ե. Մխալեան 5, Ղ. Գանչէլեան էֆ. 5, Տիկ. Պէրպէրեան 5, Ե. Պասմաճեան էֆ. 5, Ս. Կէվրէկեան էֆ. 5, Ց. Թագուորեան էֆ. 5, Գ. Փիրէնեան էֆ. 5, Ս. Փանոսեան էֆ. 5, Ն. Ոսկերիչեան էֆ. 5, Ե. Թումայեան էֆ. 5։ Թէմրան Վեր. Կ. Մ. Մելքոնեանի չնորհիւ 324, որոյ 67.10 կանանց գանձանակէն, 57 կանանց հաւաքած հացահատիկներու գինը, 53.20 արանց գանձանակէն, 40 Ց. Յակոբեան էֆ., 10 Տիկ. Ծ. Պարտիզպանեան, 15 Տիկ. Ա. Սարգիսեան, 5 Տիկ. Լ. Մանոյեան, 5 Տիկ Լ. Պողիկեան, 5 Մ. Պողիկեան էֆ., 5 Լուսին Նորսիկեան, 3.20 Տիկ. Լ. Պարտիզպանեան, 2 Տիկ. Ս. Ժամկոչեան, 10 Տիկ. Հ. Մելքոնեան, 10 Օր. Ծիածան Մելքոնեան և 31.10 այլ և այլ անհատներէ։ Օրց. ծախուած 25։ Երկու որբուհիներու համար 648. Մէրզիֆուն Ց. Զագարեան էֆ. 10, Վեր. Է. Պէօփլէ 47։ Զիլէ Ց. Ս. Զալլագեանի չնորհիւ 216. այսինքն 17 բարեկամներէ, Մօմճըզատէ Իհսան էֆ. 3, Հաճի Թահիր էֆ. գատէ Բահմի էֆ. 2, Աչճը գատէ Ասլտուլլահ էֆ. 2.20, Ղ. Աասատուրեան էֆ. 4, Իլիա էֆ. Ղազարիտիս 4.30, Մ. Օհանեան էֆ. 4.30, Ց. Տարագճեան էֆ. 4.30, Ս. և Մ. Հալաճեան էֆ. 9.20, Վէնէտիկեան եղբք. 4.30, Ի. Տօնարեան էֆ. 4.30, Տ. Գազանճեան էֆ. 4.30, Մ. Մսրեան էֆ. 4.30, Տիկ. Ս. Մսրեան 4.30, Ց. Զագրեան էֆ. 4.30, Կ. Երանեան էֆ. 4.30, Ե. Կիրակոսեան էֆ. 9.20, Ա. Թօփալեան էֆ. 9 20, Զ. Փիրանեան 9.20, Զէօմլէքճի օղլու եղբք. 9.20, Ց. Ց. Զալլագեան և Ընկ. օրց. 19, Ոմն 9.20, Ց. Մանուկեան էֆ. 9.20, Կրիկօրիատիս եղբք. 9.20 Ս. Տիշաղճեան էֆ. 4.30, Ա. Դանիէլեան էֆ. 4.30, Ուսթապաչեան եղբք. 4.30, Մ. Պօյաճեան էֆ. 4.30, Ի. Սիրականեան էֆ. 3.20, Ց. Հարիկեան էֆ. 3.20, Ռ. Մսրեան էֆ. 3.20։ Համադումար 5,333 ղ.

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Կ. Պոլսոյ Ե. Բ. Ընկ.Թեան Ժողով ժամը 9 (Ը. Թ.) Գում-Գափու, Միշըն Հասւսի մէջ։

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Ց. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ՖԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ